

પંખ

અંક ૪૪ | સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૦

પ્રથમ તારો ભીનો ભીનો ભીતરથી સાદ આવે છે !
મને મળવા પછી તું પહેરીને વરસાદ આવે છે !
- વિસ્મય લુહાર

આ અંકમાં...

સંપાદકની કલમે

વાત જાણે એમ કે...

Tech-Talk

વાર્તા-સેતુ

અંતરકેડી

ખુલ્લા-દ્વાર

શબ્દ-સંપુટ

વાર્તાનું આકાશ

જસ્ટ બે મિનિટ

તમને મળ્યાનું યાદ

મને મારો જ પ્રશ્ન

Connecting... કવિતા

Rewinding...

વાચકોના પ્રતિભાવો

આપના માતૃભાષા ગૌરવ યજ્ઞને દિલથી વંદન.

ઓગસ્ટ2020 નો અંક વાંચ્યો ખૂબ આનંદ મળ્યો.

You're doing fantastic job. The quality of content is really interesting. 🙌🙌

19:39

ઉત્તમ અંક

પંખનો ઓગસ્ટ માસનો સ્પેશિયલ અંક વાંચવા મળ્યો. ખૂબ જ સરસ કાર્ય..
ખૂબ ખૂબ શુભકામનાઓ..

22:43

ખૂબ ખૂબ આભાર સાહેબ. આપે અંક મોકલ્યો એ બદલ હું ખૂબ ઋણી છું. અંક આકર્ષક, દિલકશ અને વાચકને પકડી રાખે એવું સંપાદન થયેલ છે. વિષયોથી પણ છલોછલ છે. જહેમત બદલ ટીમને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન.

સંસ્કૃત ના લેખો બનાવો એ પણ ઉપનિષદો ના 🙏

14:06

આપની મહેનત સરાહનીય છે, ખૂબ ખૂબ શુભકામનાઓ.. બહુ મજા પડી..આભાર

Very nice 👍 magazine

19:10

Gujarati hovano mane garv chhe ane dhire dhire ghannu vanchan karyu chhe gujarati sahitya nu

19:13

thank you for this magazine

19:13

Good e magazine

આ અંક ખુબ જે સરસ જાણકારી સભર તેમ બધા જે લેખો વાંચવાની મજા આવી..સુપ્રભ અંક છે.

Beautiful & lovely compilation

Thanks for sharing 👍👍

★ 23:55

Good Writing

યાજ્ઞિક વધાસિયા

‘પંખ’ના આંગણે ફરી એકવાર આપ સૌનું સ્વાગત છે. આશા રાખું છું કે આપ કુશળ-મંગળ હશો. આ અંકથી અમે બે નવી કોલમ શરૂ કરવા જઈ રહ્યા છીએ.

પોતાની ‘અંતરકેડી’ કોલમ થકી બંસરી જોષી એવી વાતો અને વાર્તાઓ ‘પંખ’ સુધી લઈ આવશે, જેના કાલ્પનિક અથવા સાચુકલા પાત્રોએ અમુક પૂર્વનિર્ધારિત, નિશ્ચિત બેડીઓ તોડીને એમની પોતાની ‘અંતરકેડી’ને અનુસરીને એમના જીવનમાં એવું કંઈક કર્યું હશે, કે જે તમારા અંતરની કેડી સાથે સીધું કનેક્ટ થાય. બીજી એક કોલમમાં પ્રખર સાહિત્યકારોની ‘ક્લાસિક’ કૃતિઓ કહી શકાય, એવી વાર્તાઓ, કવિતાઓ કે લેખો અમે ‘Rewinding...’ શીર્ષક હેઠળ આપ સુધી લઈ આવીશું.

ગત અંક માટે ઘણા વાચકમિત્રો તરફથી સારો પ્રતિસાદ મળ્યો. આલ્બર્ટ

આઇન્સ્ટાઇન કહેતા કે, “જ્યારે તમે શીખવાનું બંધ કરો છો, ત્યારે તમે મરવાનું શરૂ કરો છો. જે માણસે ક્યારેય ભૂલ નથી કરી, એ માણસે નવું કશું કરવાનો પ્રયત્ન જ નથી કર્યો હોતો.”

દર અંક સાથે અમે પણ સતત કંઈક શીખીએ છીએ અને આમ જોવા જાવ તો, તમારા આવા પ્રતિભાવો અને પ્રતિસાદો જ અમને આ કામ કરવા માટે બળ પૂરું પાડે છે, અને અમારી ભૂલો સુધારવા માટે એક અવકાશ પૂરો પાડે છે. એટલે આ તમને જેવું લાગે, એવું નિખાલસભાવે અમને જણાવતા રહેજો. જો તમે ‘પંખ’ના અગાઉ લોન્ય થયેલા અંક ના વાંચ્યા હોય તો અમારી વેબસાઈટ પર વાંચી શકશો. આ અંક વાંચીને પણ પ્રતિભાવો જરૂરથી આપજો. આપ અમારો સીધો સંપર્ક કરી શકો છો. એ માટેના રસ્તાઓ છેલ્લા પેજ પર આપેલા છે.

પાર્મી દેસાઈ

કાગડોળે જેની રાહ જોવાતી હતી, એ બારમી જૂન આવતી કાલે આવવાની હતી. ઘરના બધા ખુશખુશાલ હતા. કારણ કે કાલે અમારા ઘર નું સૌથી નાનું સદસ્ય, મારા પૌત્ર નમ્યનો એના શિક્ષણકાર્યની શરૂઆત અર્થે શાળાએ જવાનો પહેલો દિવસ હતો.

બધા એને વારાફરતી એની સ્કૂલ વિષેના વિચારો પૂછ્યા કરતા, અને એ એની કાલીઘેલી ભાષામાં હોંશે-હોંશે બધા જવાબ આપતો. એના શબ્દો સાંભળી ઘરના બધા ખૂબ રાજી થતા. એના પર જાણે હેતની વર્ષા થતી. હુંય એટલો જ ખુશ હતો. ખુશી કોને ન હોય! એમાંય આ તો મારું વ્યાજ! સ્કૂલમાં એડમિશન લીધું એ જ દિવસે મેં તો કહેલું;

“જોજે ને.. આય વકીલ જ બનવાનો..”

પણ તરત જ દીકરો વહુ બોલી ઉઠ્યા;

“શું પપ્પા તમેય! અત્યારથી એવું નક્કી ના કરાય. હજુ તો પાશેરામાં પહેલી પૂણી...”

મારું પડી ગયેલું મોં જોઈ તેઓ ચૂપ

વાત જાણે એમ કે...

સ્કૂલનો પહેલો દિવસ

થઈ ગયા. આમ તો તેઓ બંને એકસોને દસ ટકા સાચા જ હતા. હજુ એકડોય નથી ધૂંટયો ત્યાં હું આટલું બધું વિચારું એ યોગ્ય તો નહોતું જ ને! પણ મને મનમાં એટલી હોંશ હતી કે મારો પૌત્ર પણ મારી જેમ જ વકીલ બને. પણ “હવેની જનરેશનની વિચારસરણી આપણાથી જુદી પડે.” - એવું પત્નીએ સમજાવતા મેં મન મનાવી લીધું. ઘરમાં આખો દિવસ સ્કૂલનો પહેલો દિવસ, નવો યુનિફોર્મ, સ્કૂલવેન... આ બધી વાતો સાંભળી સૂતી વખતે હું મારા શાળાના પહેલા દિવસની યાદમાં ખોવાઈ ગયો.

મારી બાએ સવારના છ વાગ્યામાં જ મને ઉઠાડી કુવે લઈ જઈ લાલ સાબુથી ઘસી ઘસીને નવડાવ્યો હતો. એ જમાનામાં ગામડાની સ્કૂલોમાં યુનિફોર્મ નહોતા પણ બાએ હોંશભેર બાપુજીના એક પાટલૂનમાંથી મારા માટે એક નાનું દફતર અને બે ચઢીઓ સીવડાવી દીધેલી.

“બીજા બધા ભલે ના પહેરે.. હું તો તને આ સફેદ બુશ્કોટ અને આ ચઢીઓ જ પહેરાવીને નિશાળે મોકલીશ.

નિશાળે તો જરા શિસ્તમાં જ જવાનું હોય ને..!” એમ કહેતા વાળમાં તેલ નાખી બાએ ઘસીને માથું ઓળી આપ્યું.

લાપસીનો કોળિયો મોંમાં મૂક્યો અને પહેલાં એ મંદિર લઈ ગઈ. ભગવાનને પગે લગાડી માથે કંકુનો ટીકો કર્યો અને પછી હોંશે હોંશે મને કાખમાં તેડીને નિશાળે મુકવા નીકળી. આખાથે રસ્તે કંઈક કેટલુંય મને સમજાવતી છેવટે શાળાના માસ્તર સામેય એ સતત બોલી જ રહી હતી. એના સાડલાના છેડે મારું મોં લૂછતી એણે મને કહેલું;

“જો લાલા.. ભણી લેવાનું હોં, રડવાનું નહીં. ના ભણીએને, તો દુનિયા આપણને રડાવે.” બસ એ એક વાત મારા મગજમાં ઘર કરી ગયેલી અને હું ક્યારેય શાળાએ જતા રડ્યો નહીં કે અભ્યાસ માટે અણગમો પણ મેં ક્યારેય દાખવ્યો નહીં. છેવટે વકીલ બન્યો ત્યારે મારી બાના મોઢે અભિમાન જોઈ મને સમજાયું કે, માતા-પિતા પોતાના બાળકના ભણતર માટે કેટલી આશાઓ વર્ષો સુધી સેવતા હોય છે! વર્ષો જૂની આ બધી યાદોમાં ક્યારે ઊંઘ આવી ગઈ ખબર જ ના પડી.

બીજા દિવસે સવારે આંખ ખુલી ત્યારે નમ્ય ભાઈ તો મજાથી સુતા હતા. મેં કહ્યું,

“આને ઉઠાડો.. આજે સ્કૂલનો દિવસ...”

“પપ્પા.. એની ઊંઘ કોચવાશે તો એ રડવા ચઢશે. હજુ તો ઘણી વાર છે. સુવા દો.” વહુ બોલ્યા.

પત્નીને કહ્યું;

“આજે તો લાપસી બનાવવાની.. નહીં!? સ્કૂલ નો પહેલો દિવસ...”

“તમેય શું હવે! આજના છોકરાઓ લાપસી કરતા કેકમાં વધારે માને. ને રાંધીએ તોય ખાવાના તો નહીં જ...”

મેં મનમાં 'હશે' કરીને એથ જતું કર્યું.

છેવટે નાનકો તૈયાર થઈ ગયો.

“વાળમાં તેલ?”

“ના.. આજે તો તેલ નખાતું હોય! એવા ચપ્પટ વાળમાં આજકાલ કોઈ જોવા ન મળે.”

“દફતર?”

“નહીં લઈ જવાનું. ત્યાં કોમ્પ્યુટર પર જ

બધું ભણાવશે..”

“...અને નાસ્તાનો ડબ્બો?”

“અરે પપ્પા.. એ જમાનો ગયો. હવે તો સ્કૂલમાંથી જ હાઇજેનિક કુડ આપશે.”

“એમ! એ ઘર જેવું ચોખ્ખું હોય?”

“હે ભગવાન! એક આ વકીલ સાહેબ તો સવાલો પૂછીને થકવી નાખે છે. તમે છાના રો ને ભૈસા'બ. બધે શું વકીલાત!” પત્નીએ ઠપકો આપ્યો.

કોઈને ગમે તે લાગે પણ જતી વેળાએ મેં એને ઊંચકીને ભગવાનને, એના મા-બાપને અને અમારા બંને શીખેયના પગે તો લગાડ્યો જ.

“સંસ્કાર છે.. શીખવવાનું નહીં?” મેં એ ત્રણેયના આશ્ચર્યનો જવાબ આપ્યો.

હજુ તો એ પગથિયાં ઉતરતો હતો ત્યાં જ મને 'દહી'ના શકન યાદ આવ્યા, પણ હવે જો બોલું તો મારી વકીલાત

વગોવાય, એ વિચારે દહીંને મનમાં જ રાખીને હું ગળી ગયો, પણ પુત્ર મહાશયે એના મોંમાં ચોકલેટ મૂકી.

એના સ્કૂલ ગયા પછી મનને સતત એક અજંપો રહ્યો. “રહ્યો હશે? રમ્યો હશે? નવું નવું લાગશે એને. ત્યાનું ખાવાનું ખાશે કે નહીં!?” આવી અનેક ચિંતાઓના અંતે જ્યારે તે પાછો આવ્યો, મેં દોડતા જઈ એને તેડી લીધો.

“શું કર્યું બેટા? મજા આવી? ભણ્યો? શું ખાધું? ટીચરે શું કરાવ્યું?”

મારા અનેક સવાલોને અવગણીને એણે એની કાલી કાલી ભાષામાં મને કહ્યું;

“ટીચરે પૂછ્યું તું કે, મોટા થઈને શું બનવું છે?”

“હેં! ટીચરે એવું પૂછ્યું? તો તે શું કીધું દીકરા....?”

“મેં કીધું કે.. મારા દાદાની જેમ વકીલ...”

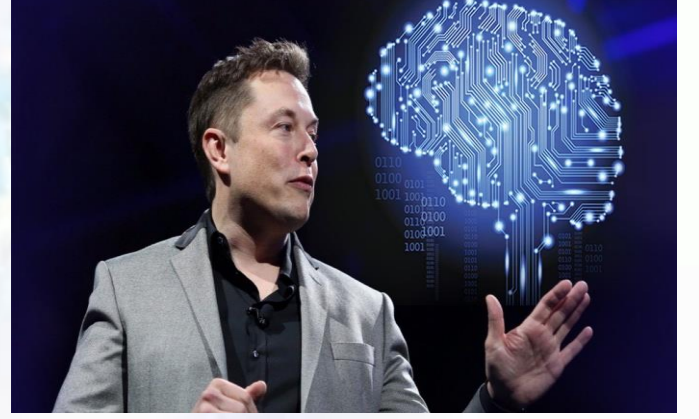

વિપુલ હડિયા

અમુક સમાચારો વાજતે-ગાજતે અખબારો અને ઇલેક્ટ્રોનિક્સ મીડિયામાં સારી એવી પ્રસિદ્ધિ મેળવી લે છે, પછી ભલે એ અગત્યના હોય કે ના હોય. જેમ કે થોડા દિવસ પહેલા રશિયાએ કોરોના વેક્સિન બનાવી લીધાના સમાચાર દુનિયાભરના અખબારો, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ મીડિયા અને સોશિયલ મીડિયામાં ખૂબ ઉછળ્યા. પણ એ પછી એના પર કોઈ જ અપડેટ નથી. કદાચ એટલા માટે કે ટૂંકા ગાળામાં કોરોનાની રસી મળી જાય એ માટે લોકો રાહ જોઈ જ રહ્યા હતા. પણ બીજી બાજુ લાંબા ગાળે ક્રાંતિકારી સાબિત થાય એવા સમાચાર પણ આવેલા પણ અખબારો, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ મીડિયા કે સોશિયલ મીડિયામાં એમને ખાસ એવી પ્રસિદ્ધિ મળી નહીં. સોશિયલ મીડિયામાં તરખાટ મચાવવામાં 'નિષ્ફળ' ગયેલ એ સમાચાર હતા – 'ન્યુરાલિંક ચીપ બ્રેઈન ઈમ્પ્લાન્ટ' ના સફળ પ્રયોગ વિશેના.

ન્યુરાલિંક વિશે વિગતે સમજતા પહેલા થોડી વાત એના બેકગ્રાઉન્ડ વિશે કરી

ન્યુરાલિંક

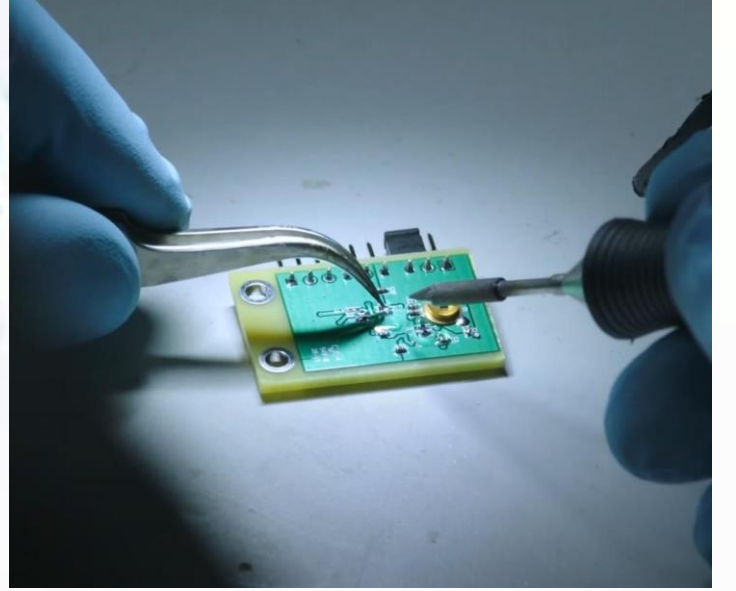
લઈએ. ખૂબ ઓછા લોકો હશે, જેમણે 'એલોન મસ્ક'નું નામ નહિ સાંભળ્યું હોય! જ્યારે દુનિયાના બીજા બધા અરબોપતિ લોકો પોતાના પૈસા છે એનાથી બમણા કરવામાં વ્યસ્ત છે ત્યાં આ એલોન મસ્ક પોતાની સંપત્તિથી આ દુનિયાને અત્યારે છે, એના કરતા સારી કરવા મહેનત કરી રહ્યો છે. પે-પલ, હાયપરલૂપ, સ્પેસ-એક્સ, ટેસ્લા મોટર્સ જેવી અનેક કંપની અને ટેકનોલોજી સાથે એલોન મસ્કનું નામ જોડાયેલું છે. આવી જ એક કંપની છે 'ન્યુરાલિંક'.

ઈ.સ ૨૦૧૬માં અમેરિકાના સાન-ફ્રાંસીસ્કો શહેરમાં ન્યુરાલિંકની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. એટલે એમ કહી શકાય કે આ કંપની ઉંમર માત્ર ચાર વર્ષ છે. પણ જે પ્રકારના ક્ષેત્રમાં એ કામ કરે છે એ ક્ષેત્રમાં ચાર વર્ષમાં કંઈક કરી બતાવવું એ ખરેખર

ખૂબ મોટી સિદ્ધિ છે. એલોન મસ્ક અન્ય લક્ષ્યાધિપતીઓથી એ રીતે અલગ પડે છે કે એને સાયન્સ ફિક્શનને હકીકતમાં ફેરવવાનો શોખ છે. બુલેટ અને મેગ્નેટ ટ્રેનની ઝડપ જમીન પરની સૌથી મુસાફરી ગણાવા લાગી હતી કેમ કે હવાના અવરોધ સાથે વધુમાં વધુ જે ઝડપ મેળવી શકાય એમ હતી એ વૈજ્ઞાનિકો મેળવી ચૂક્યા હતા. ત્યારે એલન મસ્કે 'હાયપરલૂપ'નો સફળ પ્રયોગ કર્યો. જેમાં એક ટ્યુબમાં શૂન્યાવકાશ કરી હવાનો અવરોધ લગભગ નાબુદ કરવામાં આવે છે એને તેમાં ખાસ પ્રકારનું વાહન દોડાવવામાં આવે છે. આ પહેલા હાયપરલૂપ સાયન્સ ફિક્શન હતું પણ હવે એ ફેક્ટ છે. બસ એ જ રીતે 'ન્યુરાલિંક' પણ સાયન્સ ફિક્શનની જ વાત હતી.

૧૯૪૫ પછીના સૌથી શ્રેષ્ઠ ૫૦ બ્રિટીશ લેખકોમાં સ્થાન પામેલા સ્કોટલેન્ડના સાયન્સ ફિક્શન લેખક લેઈન બેન્કસની એક વાર્તા શ્રેણી 'ધ કલ્ચર'માં એક કૃત્રિમ બુદ્ધિ ધરાવતા રોબોટિક સોસાયટીની વાત છે, જેઓ સામાજિક માળખું બનાવીને આખી આકાશગંગામાં વસવાટ કરી રહ્યા હોય છે. દસ નવલકથાઓની આ સીરીઝમાં 'ન્યુરલ લેસ' નામની એક એક ટેકનોલોજીની વાત છે જેમાં યુવાન વયે જ વ્યક્તિના મગજમાં એક ચીપ રોપી દેવામાં આવે છે અને ઉંમર વધવાની સાથે એ ચીપનો પણ 'વિકાસ'

થાય છે. આ 'ન્યુરલ લેસ' એ વ્યક્તિ સાથે બનતી તમામ ઘટનાઓને સ્ટોર કરે છે જેથી એમના મૃત્યુ પછી પણ એના અનુભવો અને જ્ઞાનનો ઉપયોગ અન્ય માટે કરી શકાય.

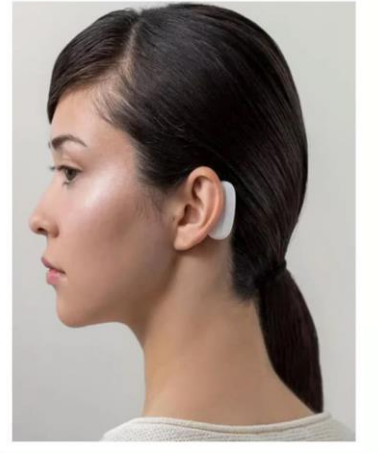
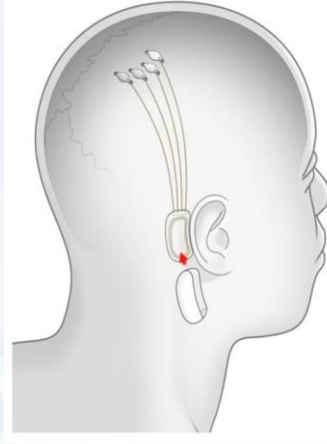
સાયન્સ ફિક્શનના આ કોન્સેપ્ટને હકીકત બનાવવાના ઉદ્દેશ્યથી એલોન મસ્ક દ્વારા 'ન્યુરાલિંક'ની શરૂઆત કરી. વાર્તામાં પાત્રો રોબોટિક છે, જ્યારે અહીં માણસોના મગજમાં જ આવી ચીપ ફીટ કરવાની વાત છે. તો હવે એ ચીપ વિશે વાત કરીએ. ન્યુરાલિંકે આ ટેકનોલોજીને 'બ્રેઇન મશીન ઇન્ટરફેસ' એવું સરળ નામ આપ્યું છે. આ ટેકનોલોજી હેઠળ જે ચીપ બનાવી રહ્યા છે એ ચીપને 'ડબ્લ લિંક' એવું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

'ડબ્લ લિંક'ની કાર્ય પ્રણાલી મુજબ આ ચીપની સાઈઝ આપણા પસાય પૈસાના સિક્કા જેટલી છે જેને મગજમાં જોડી દેવામાં આવે છે. એનો મોટો ભાગ ખોપરીની અંદર

રહેશે એટલે માત્ર માથાના વાળથી જ બહારનો ભાગ ઢંકાઈ જશે. મતલબ કે ભવિષ્યમાં આવી ચીપ ધરાવતા માણસોના બાહ્ય દેખાવમાં કોઈ જ ફરક નહીં પડે.

આ 'ડબ્લ લિંક' કામ કઈ રીતે કરશે? હાલમાં વૈજ્ઞાનિકો રીવર્સ બાયોએન્જીનિયરીંગ પર કામ કરી રહ્યા છે, એટલે એક ભૂંડના મગજમાં આવી જ એક ચીપ બેસાડવામાં આવી છે. ભૂંડની રોજની હરકતો કમ્પ્યુટર દ્વારા મોનીટર કરવામાં આવી રહી છે, જે કમ્પ્યુટર્સ વાયરલેસ માધ્યમ દ્વારા ભૂંડના મગજના દરેક સિગ્નલને કમ્પ્યુટરમાં મોકલી આપે છે. ત્યારબાદ કમ્પ્યુટર દ્વારા જ આ સિગ્નલનું પૃથ્થકરણ કરવામાં આવે છે. ઉદાહરણ સાથે સમજીએ તો, દુનિયાનું દરેક પ્રાણી ચાલવામાં માટે સ્નાયુને મગજ દ્વારા ઇલેક્ટ્રિક સિગ્નલ મોકલે છે, જે મુજબ સ્નાયુ પગને ઉંચો-નીચો કે આગળ-પાછળ કરી ચાલવાનું કામ કરે છે. પ્રયોગો દરમિયાન ન્યુરોલિંકના વૈજ્ઞાનિકો આ સિગ્નલોને ઓળખી રહ્યા છે. એક વખત આવા સિગ્નલોને ઓળખી લેવામાં આવે તો એવા જ સિગ્નલને કમ્પ્યુટર દ્વારા 'ડબ્લ લિંક'ને મોકલીને એ જ પ્રકારનું હલનચલન કરવી શકાય.

ભૂંડ પરના સફળ પ્રયોગો પછી કદાચ આવો જ પ્રયોગ માણસ પર કરવામાં આવશે. જેમ ભૂંડની ગતિવિધિ મોનીટર

કરવામાં આવે છે, એ જ રીતે માણસ શરીરની દરેક હરકતો માટેના સિગ્નલ મોનીટર કરવામાં આવશે. આંખોના પોપચા ખોલ-બંધ કરવા કે હાથની આંગળીઓનું હલનચલન હોય કે પછી મળમૂત્ર ત્યાગ જેવી ઉત્સર્ગ ક્રિયા હોય, આખરે દરેક ઘટના માટે માનવ મગજ શરીરના જે-તે ભાગના સ્નાયુઓને ઇલેક્ટ્રિક સંકેત મોકલે છે, જે મુજબ સ્નાયુ સંકોચન-વિકોચન પામે છે અને પરિણામ સ્વરૂપ જે તે ઘટના બને છે.

માનસિક વ્યગ્રતા, અંધાપો, હતાશા, અનિદ્રા, યાદશક્તિ ગુમાવવી જેવા અનેક રોગો માટે જવાબદાર મગજના કોઈને કોઈ ભાગમાંથી ઉત્પન્ન થતા સંકેતો જ છે. આખરે માનવશરીર એક બાયોમીકેનિકલ મશીન જ છે, જે જુદા-જુદા રાસાયણિક હોર્મોન્સ દ્વારા જ લાગણીઓ અનુભવે અને મગજમાંથી આવતા ઇલેક્ટ્રિક સંકેતો દ્વારા શારીરિક હલનચલન કરે છે. જો ન્યુરોલિંક એમની 'ડબ્લ લિંક' દ્વારા મગજમાંથી આવતા આવા દરેક સંકેતોને ઓળખી કાઢે અને મગજમાં

મોકલવા માટે એ જ સંકેતોને કમ્પ્યુટર દ્વારા બનાવી લેવામાં આવે તો ઉપર જણાવ્યા મુજબના અનેક રોગો માનવજાત માટે ભૂતકાળ બની જશે. અહીં વાત પ્રકૃતિએ બનાવેલ માનવશરીર અને માણસે બનાવેલ મશીનને જોડીને એક હાયબ્રીડ પ્રજાતિ 'સાયબોર્ગ' એટલે કે 'સાયબરનેટીક ઓર્ગેનીઝમ' બનવાની વાત છે. બ્રેઈન મશીન ઇન્ટરફેસ જ્યારે કહીકત બનશે ત્યારે શારીરિક/માનસિક ખોડખાંપણ ધરાવતા લોકો પણ કમ્પ્યુટરને સાધારણ માણસ જેટલી જ સિક્કતથી વાપરી શકશે કેમ કે ત્યારબાદ એમણે મગજમાંથી સીધા જ કમ્પ્યુટરમાં સંકેતો મોકલવાના રહેશે. ડબ લિંકને લઈને જે સપનાઓ જોવાઈ રહ્યા છે એ હકીકત બનતા થોડો સમય જરૂર લાગશે.

પણ એ થશે જરૂર. કેમ કે અન્ય કોઈ કંપનીએ આ પહેલા આ ક્ષેત્રમાં આટલો ઝડપી વિકાસ નથી કર્યો.

દરેક ટેકનોલોજીની જેમ બ્રેઈન મશીન ઇન્ટરફેસ માટે પણ અત્યારથી જ માનવજાત વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરે એ જરૂરી છે. બાકી માનવમગજમાં જ સીધો આદેશ આપી શકાય એવું બને તો કોઈપણ માણસ પાસે રોબોટની જેમ ધાર્યું કામ કરાવી શકાય એવો સમય પણ આવશે. પણ હાલ તો આ ટેકનોલોજીના હકારાત્મક પાસા પર જ ધ્યાન આપી આ ટેકનોલોજી શક્ય એટલી માનવજાતિ માટે ઉપલબ્ધ બને એ જરૂરી છે. ઘણા માનસિક રોગો અને તકલીફો માટે 'બ્રેઈન મશીન ઇન્ટરફેસ' અચૂક સારવાર બની રહેશે.

હીરલ વ્યાસ

શિખા ચાનો કપ લઈ બાલ્કનીમાં આવી હિંચકે ગોઠવાયી. સાંજ ઊતરી આવી હતી અને એમાં પણ ચોમાસાના દિવસો હતાં એટલે કાળા વાદળોથી આકાશ ઘેરાઈ ગયું હતું. ધીમો પવન બાલ્કનીમાં રાખેલા ફૂંડાના છોડને અને શિખાની લટોને એક સરખી રીતે હલાવી રહ્યો હતો. રૂમમાં વાગી રહેલું 'યે શામ મસ્તાની મદહોશ કિયે જાય..' જાણે સાંજને વધુ આહ્લાદક બનાવતું હતું.

શિખાને લાગ્યું કે એ ક્ષણ પાછી મળી છે. જ્યારે એ ને શિરીષ આમ જ બાલ્કનીમાં હિંચકે બેસીને યા પીતા અને શિરીષ આ ગીત મોટા અવાજે લલકારતો. એ ગાતો ત્યારે ખબર જ ન રહે કે ધીમો પવન આહ્લાદક છે કે પછી શિરીષનું ગાવું.

“તને ખબર છે આ કયું ઝાડ છે?”

“ના..”

“શિરીષનું.. હું એક વર્ષનો થયો ત્યારે આ વૃક્ષ મારા હાથે જ મારા પિતાએ રોપાવ્યું હતું. એક લાલ ફૂલ વાળું ને એક સફેદ ફૂલ

વાર્તાનું આકાશ

શિરીષ

વાળું. પછી દર વર્ષે જન્મદિવસે એક વૃક્ષ વાવવાનો ક્રમ થઈ ગયો.”

“પણ ઝાડ એટલું મજબૂત નથી લાગતું..”

“હા. મોટા વાવાઝોડા સામે કદાચ ટકી ન શકે પણ નાના-નાના ઝંઝાવાતો સામે તો અડીખમ ઊભું રહે એમ છે..” તે દિવસે લગ્ન પછી પહેલી વાર શિખાએ શિરીષના ચહેરા પર ઉદાસી જોઈ હતી. માતાપિતાના મૃત્યુ પછી એકલા પડી ગયેલા શિરીષ માટે આ ઘર અને દર જન્મદિવસે વાવેલા વૃક્ષો જ સાથી હતા. કદાચ એટલે જ એને પ્રકૃતિ સાથે આટલો લગાવ હતો.

“આ વૃક્ષનું બહુ જાડું નહિ એવું થડ, સુંવાળા ફૂલ, બીજ, મૂળ, પાંદડા, છાલ બધુ જ આયુર્વેદમાં ઔષધિ તરીકે વપરાય છે. એ જીવે છે ત્યારે પણ, અને પડી જાય પછી પણ. મારી એવી જ ઇચ્છા છે કે જ્યારે હું મૃત્યુ પામું ત્યારે મારા શક્ય એટલા અંગો હું દાન કરું. હું મારા નામને સાર્થક કરું.”

“હા, વિચાર તો સારો છે. પણ હજી આપણે સાથે ઘણું જીવવાનું છે..” - કહીને શિખા એને વળગી પડી.

“અરે તું ચિંતા શું કામ કરે છે. હું કદાચ મૃત્યુ પામું તો આ સામે ઊભેલો શિરીષ તો છે જ ને!” - શિરીષ હળવા સ્વરમાં બોલ્યો હતો.

જોરદાર પવન સાથે વરસાદ શરૂ થયો. બાગના વૃક્ષો પવનથી અથડાઈને વિચિત્ર અવાજ કરતા હતાં. શિખા ડુમમાં આવી. શિખાને લાગ્યું કે જાણે ઇતિહાસનું પુનરાવર્તન થઈ રહ્યું છે. આવી જ એક વરસાદી સાંજે ફોન પર સમાચાર મળ્યા હતા, “તમારા પતિને અકસ્માત થયો છે. જલ્દી આવી જાઓ.”

“વધારે તો નહિ વાગ્યું હોય ને? કેવી રીતે એક્સિડન્ટ થયો હશે? કોણે હોસ્પિટલ પહોંચાડ્યો હશે?” - રિક્ષામાં હોસ્પિટલ પહોંચતાં તો કેટલાય પ્રશ્નો મનને ઘેરી વળ્યા હતાં. આખા રસ્તે મન ભગવાનનું સ્મરણ કરતું હતું અને દિલને આશ્વાસન આપતું હતું કે કંઈ વધારે નહિ થયું હોય.

આઈ.સી.યુ.માં હતો. માથા પર બાંધેલો પાટો પેલા લાલ શિરીષના ફૂલો જેવો લાગતો હતો. ડોક્ટરે ચોવીસ કલાક રાહ જોવાનું કહેલું. પણ માથામાં થયેલી ગંભીર ઈજાઓને કારણે એ બ્રેઈન-ડેડ જાહેર કરાયો હતો. ત્યારે શિખાનો ચહેરો સફેદ ફૂલો જેવો ફિક્કો પડી ગયો હતો. શિરીષની ઇચ્છા મુજબ એના શક્ય એટલા અંગો દાનમાં અપાયા. શિરીષ બીજા લોકોને જીવન આપતો ગયો હતો, પણ પોતાનું આખું જીવન બદલાઈ ગયું હતું. ક્યારેક આખી સાંજ બાલ્કનીમાં બેસીને શિરીષના ઝાડને જોયા કરતી. બાગમાં પાણી રેડતાં શિરીષના વૃક્ષને પંપાળતી ને એનો ભેજ આંખો સુધી પહોંચતો. શિરીષના જન્મદિવસે અને હવે એના મૃત્યુ દિવસે પણ વૃક્ષ વાવવાનો ક્રમ શિખાએ જાળવ્યો હતો.

બહાર વૃક્ષ ધરાશયી થવાનો અવાજ આવ્યો ને શિખાના પેટમાં ફાળ પડી!

વિપિન પરીખ

Rewinding...

અછાંદસ

ક્યારેક આપણે બે એકમેક સાથે ગેલ કરતાં
બિલાડીના બચ્ચાં બની જઈએ છીએ.
ના, ત્યારે આપણે માત્ર આનંદ થઈ એકમેકને વીંટાળાઈ વળીએ !
ના, ના,
તે ક્ષણે આપણને શરીર જ ક્યાં હોય છે ?
તું હરહંમેશ મને એનો એ જ પ્રશ્ન ફરી ફરી પૂછે છે :
“તમે મને ભૂલી તો નહીં જાઓ ને?”
હું ઢોંગ કરીને કહું છું, “હા, ભૂલી જઈશ.”
અને
આપણે ખડખડાટ હસી પડીએ છીએ.
ત્યારે
તું ડાબા હાથે સૂર્યને પૂર્વ ક્ષિતિજ ઉપર રોકી રાખે છે
અને કહે છે :
(મારા મોં ઉપર હાથ મૂકી કહે છે)
“પાછા બોલો તો?”
તે ક્ષણે
આપણે બે ગુલાબનાં ફૂલ હોઈએ છીએ.
ના, તે ક્ષણે
આપણે માત્ર સુવાસ જ હોઈએ છીએ.

ડૉ. કાર્તિક શાહ

જાહેરમાં જે પ્રેમ કરે તે 'મા' અને ખાનગીમાં જે પ્રેમ કરે તે 'પિતા'. આંખથી રડે તે 'મા' અને અંતરથી રડે તે 'પિતા'. લાગણીઓથી નવડાવનાર 'મા' તો માગણીઓ પૂરી કરનાર 'પિતા'.

તમે નાના હતા અને દોઢ-બે-ત્રણ-ચાર વરસ સુધી બોલવાનું ચાલુ નો'તું કર્યું, ત્યારે સૌથી વધારે ચિંતા તમારા માટેની એ બાપના હૃદયમાં હતી. આખું જગત જાણે છે કે દીકરો પહેલી વાર મા બોલે છે કે મમ્મી બોલે છે ત્યારે એ મા રાજીની રેડ થઈ જાય છે. પણ દીકરો પહેલીવાર 'પપ્પા' બોલે છે ત્યારે એ બાપનું અંતઃકરણ ઘેલુ ઘેલુ થઈ જાય છે એ વખતે એના રાજીપાની નોંધ કેટલાયે લીધી?

એક પ્રસંગ યાદ આવે છે. ટેબલની એક તરફ ગુજરાતી પત્રકારત્વના દંતકથારૂપ તંત્રી સ્વ. હસમુખ ગાંધી બિરાજમાન છે. સામે 'સમકાલીન' દૈનિકમાં જોડાવા માટે અધીરાઈ અનુભવી રહેલો એક ઉત્સાહી નવયુવાન બેઠો છે.

શબ્દ-સંપુટ

પપ્પા, તમે અમને ગમતા નથી!

ગાંધીભાઈના આકરા ઈન્ટરવ્યુ અને લિખિત પરીક્ષામાંથી એ પસાર થઈ ચુક્યો છે. બસ, હવે અપોઈન્ટમેન્ટ ઓર્ડરની રાહ જોવાઈ રહી છે. અચાનક કારકુને ફોર્મમાં વિગત ભરવા માટે પૂછ્યું: "પિતાનો વ્યવસાય?"

યુવાન જવાબ આપે છે: "પિતાજી!"

ગાંધીભાઈ હસી પડે છે: "અલ્યા, તારા બાપાનો વ્યવસાય પૂછે છે!"

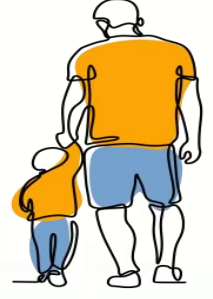
ત્યારે એ યુવાન સ્થિરતાથી કહે છે: "ઔપચારિકતા ખાતર 'અધ્યાપક' લખી શકો. બાકી હી ઈઝ અ ફુલટાઈમ ફાધર..."

આ યુવાન એટલે અજય દલપતસિંહ ઉમટ, જે આજે છવીસ વર્ષ પછી ટોચના પત્રકાર તરીકે જાણીતા છે. એમને જર્નલિઝમમાં પા-પા પગલી મંડાવનાર એમના પિતાજી પ્રોફેસર ડી.એસ. ઉમટ જ!

પાર્ટાઈમ પિતૃત્વ જેવું કશુંય હોય છે? પ્રસિદ્ધ વાર્તાકાર ડો. જયંત ખત્રીએ કહ્યું છે, “બાળક ક્યારેય એકલું જન્મતું નથી, સંતાનની સાથે એક પિતાનો જન્મ પણ થતો હોય છે... અને પછી પિતૃત્વ જિંદગીના અંતિમ શ્વાસ સુધી સતત પુરુષની સાથે રહે છે. માતૃત્વનો મહિમા ખૂબ થયો છે, હંમેશાં થતો રહ્યો છે. પિતૃત્વનો મહિમા કરવામાં કદાચ આપણે પાછળ રહી ગયા છીએ!” એટલે જ કદાચ ‘લવ યુ પપ્પા’ જેવું કદાચ એકાદ જ પુસ્તક, માતૃત્વ ગાથા ગાતા સેંકડો પુસ્તકો વચ્ચે સાહિત્યમાં અત્યારે ટકાર ઊભું છે!!

આઈ.એ.એસ અધિકારી અનિતા કરવલે પંદર વર્ષનાં હતાં, ત્યારે એક નિબંધસ્પર્ધામાં ભાગ લીધો હતો. એમણે પપ્પાને કહ્યું કે, “તમારું ઈંગ્લિશ ખૂબ જ સરસ છે. મને આ એક નિબંધ લખી દેશો પ્લીઝ?” એમના પપ્પાએ એમને બહુ સરસ જવાબ આપ્યો: “બેટા, તું જિંદગીમાં એક જ વખત જીતવા માગે છે કે પછી હંમેશા જીતવા માગે છે? જો તારે સ્કૂલમાં આ વર્ષ પૂરતા જ શ્રેષ્ઠ નિબંધલેખક બનવું હશે, તો હું જરૂર નિબંધ લખી આપીશ, પણ જો તારે જીવનમાં એક ઉત્તમ લેખક બનવું હશે તો એની શરૂઆત આજથી જ કરવી પડશે!”

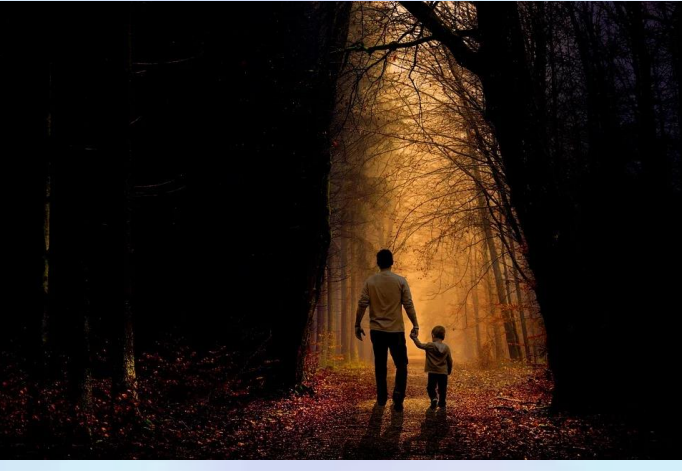
એ વખતે કદાચ અનિતા કરવલેએ

પપ્પાને કીધું પણ હશે, “પપ્પા તમે દર વખતે આમ જ કરો છો! મમ્મી કેટલી વ્હાલી છે, મને કેટલી મદદ કરે છે. તમે મને જરા પણ મદદ નથી કરતા! એટલે જ તમે મને નથી ગમતા, જાઓ!” આ હૃદયને ચીરી નાખે એવાં સંતાનના વેધક વાકબાણ લગભગ દરેક પપ્પાના હૃદયને રોજબરોજ ઘા પહોંચાડતા રહે છે. પણ કહે છે ને કે મર્દ કો દર્દ નહીં હોતા.! ને પાછું આપણું સમૃદ્ધ સાહિત્ય જે પપ્પાને વ્યથા ઠાલવવા કે આકંદ, રુદન કે ઋજુ થઈ હૃદયનો ભાર હળવો કરવાની મંજૂરીય નથી આપતું!

નાના-મોટા પ્રસંગે પિતાએ કહેલી આવી વાત કે એમના વર્તન-વ્યવહારમાંથી ઊપસતાં સત્યો પછી સંસ્કાર બનીને આજીવન આપણી સાથે રહેતાં હોય છે. અનિતા કરવલેએ આગળ જઈને પછી પોતાના આઈએએસ અધિકારી પતિની સાથે મળીને ‘થિન્ક એવરેસ્ટ’ નામનું સુંદર પુસ્તક લખ્યું.

પુત્રી ભલે પરણીને બીજા ઘરે જતી રહે, પણ પિતા સાથેનો એનો સંબંધ ક્યારેય

ભીનાશ ગુમાવતો નથી. દીકરી ભડભાદર થઈ જાય તોય પપ્પાની તો ઢીંગલી જ રહે છે! એટલે જ સાહિત્યકાર રઘુવીર ચૌધરીનાં દીકરી દષ્ટિ પટેલે કહ્યું છે કે, “પપ્પાની હાજરીમાં ઉંમરની દોરી સડસડાટ ફીરફીમાં પાછી લપેટાઈ જતી અનુભવાય!” રેડિયો જોકી અદિતિએ તો પોતાના મોબાઈલની ફોનબુકમાં પપ્પાનું નામ જ ‘લવ યુ’ તરીકે સેવ કરેલું છે.

પણ દીકરાની દુનિયા જુદી છે. દીકરા સાથે પિતાનું સમીકરણ પણ જરા જુદું હોય છે. દીકરાને ‘મા’ પ્રત્યે સવિશેષ લાગણી હોય છે અને માને પણ સંતાન પ્રત્યે સવિશેષ લાગણી હોય છે. કારણ કે મા અને દીકરાનો સંબંધ માત્ર સંબંધ નથી હોતો, ઋણાનુબંધ હોય છે.

અધ્યાપક-કોલમનિસ્ટ.મુકેશ મોદી શબ્દો કહે છે કે, “નાનપણમાં એમણે વર્ષો સુધી પોતાના સીધાસાદા પિતાજી અંગે ક્ષોભ અનુભવ્યો છે. એમને થાય કે એબીજાઓના પપ્પા જેવા મોડર્ન અને સરસ જોબ કરતા

સધ્ધર આદમી કેમ નથી? હું એવો પ્રસંગ જ ઊભો ન થવા દેતો કે બાપુજીએ સ્કૂલે આવવું પડે. ઘોતિયું અને ખમીસ પહરેલા બાપા શાળાએ આવે તો કેવું લાગે! અલબત્ત, સમયની સાથે સમજદારી આવતી ગઈ અને પિતાજીને નિહાળતી દષ્ટિ બદલાતી ગઈ. બાપુજી માટે ‘લવ યુ ડેડી’ એવો ભાવ નીકળતો નથી. મમ્મી માટે ‘લવ યુ મમ્મી’ સ્વાભાવિક હશે. પપ્પા માટે મને લવ કરતાં હવે ‘સેલ્યુટ’ શબ્દ વધુ નજીક અને યોગ્ય લાગે છે.

કદાચ આ કઠોર હૃદયી, મધ્યાહ્નના સૂરજના તાપ જેવો આકરો લાગતો, સંસારના બે છેડા ભેગા કરીને ઘર સુધી એની ગાંઠ પહોંચતી કરવા મથી રહેલો આ “પપ્પા” સંતાનને કદાચ એટલે જ ગમતો નથી હોતો...!! પણ પપ્પાને અંદર એ વાતની ખુશી તો હોય જ છે કે દીકરા મારા પ્રત્યેનો અણગમો જ તને જાણે અજાણે “મા” તરફ આકર્ષી રહ્યો છે ને એ

ખૂબ જ જરૂરી છે!! આ ભાવ આપણા ગુજરાતી સાહિત્યમાં ખૂબ જ ઓછું ચર્ચાયો છે!!

ઇતિહાસમાં કેટલાય એવા પ્રસંગો ઘટ્યા છે કે મા વિનાના દીકરાને પિતાએ જ મોટો કર્યો છે. પિતા વિનાના દીકરા-દીકરી માટે મા જેમ પિતાનો રોલ કરી શકે છે એમ મા વિનાના દીકરા-દીકરી માટે પિતા પણ માનો રોલ કરી શકે છે,એ ક્યારેય ન ભૂલશો. દીકરાનું બચપન માના હાથમાં હોય છે, તો બચપનથી પચપન સુધી સાચવનાર પિતા હોય છે. કેટલીક વાર એવું બનતું હોય છે કે પિતા બોલી નથી શકતા, મૂંગા-મૂંગા જ એ બધું જ કામ કરી લેતા હોય છે. બાપ બનનાર દરેકને આ અનુભવ હશે

જન્મદાત્રી માતા છે, તો જીવનદાતા પિતા છે. કલ્પના કરજો કે જે બાળકને પિતા જ ન હોય એની સ્થિતિ કેવી હોય? યાદ કરો સાચકલ ચલાવતા કોણે શીખવ્યું? મોટા થયા ત્યારે બાઇકની ઝંખના જાગી, એ ઇચ્છા કોણે પુરી કરી આપી? અકસ્માત કે રફ ડ્રાઇવીંગના ભયથી પિતા દીકરાને બાઇક ન લાવી આપે એમાં પણ દીકરા માટે તો હિતબુદ્ધિ જ હોય છે. કેટલાક દીકરાની ફરિયાદ હોય છે: “બાપાએ અમને શું આપ્યું?” જન્મ આપ્યો, જીવન આપ્યું અને જતન કર્યું એ કાંઈ ઓછું છે?

સ્કૂલની ફીઝ ભરવાની હતી ત્યારે, સ્પોર્ટ ક્લબમાં જવું હોય ત્યારે, ગાડી શીખવી હોય ત્યારે, પપ્પાની પીઠ ઉપર ઘોડો બનીને બેસવું હોય ત્યારે આ દરેક પ્રસંગે પિતા પડખે રહ્યા છે. સંતાનનો જન્મ થયો હોય ત્યારે એ પહેલાથી એના વિશેની ચિંતા બાપને હોય છે. દીકરાનું અવતરણ પણ હજુ આ પૃથ્વી ઉપર ન થયું હોય એ પહેલા બાપે પણ કેટકેટલા સપના જોયા હોય છે. ને જન્મ પછી પણ એના માટે કેટલી ઠોકરો ખાધી, એનો હિસાબ આપણે ક્યાં કરી શકીએ એમ છીએ!

માતા કે પિતા, બંનેમાંથી એકેયનું વાત્સલ્ય ઓછું નથી હોતું. પણ માતા ‘સ્ટ્રી’ હોવાના કારણે એની કોમળતા આપણને સ્પર્શે છે. જ્યારે પિતા પુરુષ હોવાના કારણે એનામાં આપણને રૂક્ષતા લાગે છે. સાચી વાત તો એ છે કે પિતા ‘રૂક્ષ’ નથી, ‘વૃક્ષ’ છે એના છાંયડામાં બેસીએ, ત્યારે જ શીતળતા અનુભવાય..!

‘પપ્પા’ ભલે દિવસના અંતે ગણતરીનીપળો માટે સંતાનનું મુખ જોઈ શકતા હશે,પણ એ હરહંમેશ પોતાના હસતા ખેલતા પરિવારને જોઈને પોતાની કઠીનાઈઓ, સંઘર્ષ ભૂલી જઈ પ્રભાતે નવા જોમ-જુસ્સા પૂરવા માટેનું આત્મબળ મેળવતા રહે છે. ઉપરથી કઠોર અને માંહેથી મીઠા, મધુરા, ઋજુ (નારિયેળ જેવા) પપ્પાને

પણ મમ્મી જેટલા જ ગમાડજો, વ્હાલ
કરજો! અને મમ્મી જોડે એમને તોલીને
એવું કદીય ના કહેશો કે, “પપ્પા, તમે
અમને ગમતા નથી!” પપ્પા કદાચ

બોલી નહીં શકે, એટલે તમે અત્યારે જ
એમને આ બળ પૂરું પાડજો. પાછળથી
તસ્વીર સામે પછી ક્યાંક આપણેય....

ડૉ. રંજન જોષી

જસ્ટ બે મિનિટ

ઉદારતા

રિધ્ધિ અને રવિ ભાઈ-બહેન. સૌમ્ય અને સુરેખા ભાઈ-બહેન. બંને પરિવારોએ સામસામા સગપણના ગોળઘાણા ખાધા. બે મહિનામાં તો ઢોલ ઢબૂક્યા. રિધ્ધિ અને સૌમ્ય તો જાણે એક દિલ દો જાન. સુરેખાને રવિ સાથે તો ધીમેધીમે ફાવવા લાગ્યું પણ સાસુ-સસરાના પારંપરિક રિવાજો સાથે તે મનમેળ કરી શકી નહીં. પોતાના માતા-પિતા તો જમવાનું પણ રિધ્ધિને ભાવતું બનાવવા લાગ્યા જ્યારે અહીં મમરાની થેલી માટે પણ સાસુમાની પરવાનગી લેવી પડતી.

અંતે સુરેખા રિસામણે પિયર પાછી આવી ગઈ. સામસામું સગપણ, એટલે રિધ્ધિએ પણ પરાણે પિયર આવવું પડ્યું. આવતાવેંત જ મમ્મીએ તેને પોંખી,

“મેં તને દૂધમાં સાકરની જેમ ભળવાના સંસ્કાર આપ્યા છે. સુરેખા તો ઠીક ગઈ, પણ તું કેમ પાછી આવી?”

રિધ્ધિએ માની આંખમાં આંખ પરોવી કહ્યું, “ભણી જવાની જવાબદારી ખાલી સાકરની જ નથી. દૂધે પણ થોડી ઉદારતા બતાવવી પડે મમ્મી.” મમ્મીએ મોબાઈલ ઉઠાવી સજળ નેત્રે સુરેખાનો નંબર જોડ્યો.

બંસરી જોષી

સમુદ્રની શીત લહેરો જ્યારે ઈવાના પગને સ્પર્શતી, ત્યારે એ દરેક પળમાં ઈવા સમુદ્રની વિશાળતા, સમુદ્રની અમાપ સુંદરતા અને સમુદ્રએ સંઘરી રાખેલી અગોચર સમૃદ્ધિ સાથે કોઈ વિચક્ષણ તાદ્ભ્યતા અનુભવતી. મૂળે ઈવા સ્વિત્ઝર્લેન્ડની વતની. પણ ઈવામાં વસતો આત્મા કોઈ ભારતીયનો હોય એવું ભાસે. ઈવા સ્વયમ પણ એની અંદર ભારત પ્રત્યે અનુભવાતા ખેંચાણ માટે વિસ્મય અનુભવતી. પુસ્તકો સાથે ઈવાની પાકી મૈત્રી. ભારતીય સંસ્કૃતિને લગતા તમામ પુસ્તક એને હમેશા આકર્ષતા. ઈવાના પિતા જ્યારથી પુસ્તકાલયના અધ્યક્ષ બન્યા, ત્યારથી ઈવા પણ પુસ્તકો સાથે સ્નેહથી જોડાતી ગઈ.

પિતા અને પુત્રી સમુદ્રતટની સહેલગાહ કરી રહ્યા હતાં. ઈવાને પોતાની માતાનું સ્મરણ થઈ આવ્યું. ઈવાના પિતા ‘હંગેરી’ હતાં અને માતા ‘રુસી’ હતી. માતાપિતા બેઉ વિદ્યાલયમાં પ્રાધ્યાપક હતાં.

અંતરકેડી

પૂર્વ-પશ્ચિમ

ઈવાના પિતાએ ઈવાના માથા પર સ્નેહથી હાથ ફેરવી કહ્યું. “ઈવા આજે પણ મને યાદ છે જ્યારે તારી માતાએ મારા હાથમાં તને સોંપી હતી. તને પુત્રી તરીકે પામીને અમે ખૂબ જ આનંદિત થઈ ગયાં હતાં. ૨૦ જુલાઈ, ૧૯૧૩નો એ દિવસ એક નવી જવાબદારી લઈને આવી જશે એ તો મે કલ્પ્યું પણ નહોતું. તારા જન્મનાં થોડા દિવસ પછી જ તારી માતાનું દુઃખદ મૃત્યુ થયું અને તારી પૂરી જવાબદારી મારા માથે આવી ગઈ..” એટલું કહી ઈવાના પિતા પણ સ્મરણોમાં તણાઈ ગયા. પિતાનાં વિષાદને ખંખેરતી હોય એમ ઈવા બોલી, “યુ આર ધ બેસ્ટ ફાધર એવર”

ઈવા અને વિક્રમ વચ્ચે પત્રવ્યવહાર શરૂ થયો. પત્રોનાં આદાનપ્રદાનથી બેઉની મૈત્રી વધુ ગાઢ થઈ. ભારતીયતા ઈવાને પ્રથમથી જ આકર્ષતી અને હવે એ એક ભારતીય તરફ પણ સંયોગવશાત ખેંચાઈ રહી હતી. મૈત્રી ક્યારે પ્રેમમાં પરવર્તિત થઈ ગઈ, એનો ઈવાને ખ્યાલ જ ના રહ્યો. ઈવાને ભારતીય સંસ્કૃતિનાં તમામ પુસ્તક વાંચવાની હંમેશા તાલાવેલી રહેલી પોતાનાં એ વાંચનપ્રેમને કારણે ઈવા વેદો, ઉપનિષદો અને સંસ્કૃતભાષાના અન્ય પુસ્તકોના અભ્યાસ તરફ પણ સતત વધતી રહી. ઈવા ખૂબ ગહનતાથી અભ્યાસ કરતી. બીજી તરફ વિક્રમ ખાનોલકરનો અભ્યાસ પૂરો થતા એમને ભારતીય સેનામાં પ્રવેશ મેળવ્યો. એમની પહેલી પોસ્ટિંગ ઔરંગાબાદ થઈ. ત્યાંથી જ એમણે ઈવાને ભારતીય સેનામાં પોતાનાં પ્રવેશના શુભ સમાચાર આપ્યા. ઈવા આ સમાચારથી ખૂબ ખુશ થઈ.

ઈવા એ વળતા પત્રમાં વિક્રમને પોતે ભારત આવી જવા ઈચ્છે છે એ અંગે સમાચાર આપ્યા. પત્ર પહોંચે એ પહેલા ઈવા પિતાની આજ્ઞાથી ભારત આવી પહોંચી અને વિક્રમને લગ્નગ્રંથીથી જોડાવા માટે પ્રસ્તાવ મૂક્યો. બેઉ સહચર્યની અનંત વાટ પર ચાલવા રાજી જ હતાં. પણ વિક્રમના ઘરેથી થોડો વિરોધ થયો.

અંતે બેઉના દ્રઢ નિર્ધાર સામે અંતે સૌ રાજી થઈ ગયાં અને પછી મરાઠી પરંપરા અનુસાર વિક્રમ અને ઈવા લગ્નની પવિત્ર ગાંઠે જોડાઈ ગયાં.

એક સ્વિસ યુવતી પૂર્ણતઃ મરાઠી મુલગી બની ગઈ. લગ્નના તુરંત બાદ ઈવાએ પોતાનું નવું નામ ધારણ કર્યું - 'સાવિત્રી ખાનોલકર'. ઈવા ૯ ગજની મરાઠી સાડી પણ ખૂબ હેતથી પેહરતી. એણે શુદ્ધ મરાઠી, હિન્દી અને સંસ્કૃત ભાષાઓ પર ઘણું પ્રભુત્વ મેળવી લીધું. ઈવા સંપૂર્ણપણે શાકાહારી પણ બની ગઈ. ભારતીય સંસ્કૃતિના આ અનૂઠા ખેંચાણને કારણે ઈવા હવે ઈવા મટી સાવિત્રીબાઈ ખાનોલકરમાં પરિવર્તિત થઈ ગઈ હતી અને આને આ કોઈ જ ફરજિયાતની પરંપરા હેઠળનું પરિવર્તન નહોતું.

આ ઈવાનું જ જાણે કોઈ પૂર્વાનુબંધ હતું. આ અરસામાં વિક્રમ ખાનોલકરની બઢતી થઈ તે હવે કર્નલ થઈ ગયાં અને એમની પોસ્ટિંગ પટનામાં થઈ. ત્યાંના વિદ્યાલયો સાવિત્રીને ખૂબ ગમી ગયાં અને સાવિત્રીના સંસ્કૃત પરત્વેના પ્રેમ અને ગહન અભ્યાસને જોતાં તેમને પટનાનાં વિશ્વવિદ્યાલયમાં પ્રવચન માટે આમંત્રણ મળ્યું અને એમણે તે સહર્ષ સ્વીકાર્યું. આ સિવાય સાવિત્રીએ ચિત્રકલા અને રેખાચિત્રોમાં પણ મહારથ હાંસલ કરી લીધી. એમણે બે પુસ્તક પણ લખ્યા, જે અંગ્રેજીમાં હતાં. સાવિત્રી અને વિક્રમ બે મટી હવે એ ત્રણ થવા જઈ રહ્યા હતાં. વિક્રમ અને સાવિત્રીને પુત્રીરત્ન પ્રાપ્ત થયું. કમળના છોડ જેવી કોમળ પોતાની પુત્રીનું નામ સાવિત્રીએ ‘મૃણાલિની’ રાખ્યું.

ભારત સ્વતંત્ર થઈ ચૂક્યું હતું. નવું સંવિધાન પણ બની રહ્યું હતું. આ અરસામાં ભારત-પાકિસ્તાનના યુદ્ધમાં શૌર્ય દાખવવા બદલ ભારતીય સૈનિકોને પદકથી સન્માનવામાં આવે એવું નક્કી થયું. એ સમયે હીરાલાલ અટલ મેજર હતાં અને એમણે તો પદકના નામ પણ વિચારી રાખેલા પણ એનું રૂપાંકન કોણ કરે? મેજર અટલ એવું પણ ઈચ્છતા હતાં કે પદકની રૂપરેખા એવી હોય જેમાં ભારતનું ગૌરવ પ્રદર્શિત થાય.

અને અંતે એમણે આ પદકની રૂપરેખા કરવા માટે સાવિત્રી ખાનોલકરને પસંદ કર્યા, જે સાવિત્રી માટે ખૂબ ગૌરવપ્રદ વાત હતી.

સાવિત્રીએ પણ મેજર અટલને બિલકુલ નિરાશ ન કર્યા અને ભારતીય સંસ્કૃતિ તથા વેદો- ઉપનિષદોનાં ગહન અભ્યાસને સાથે રાખી એક શ્રેષ્ઠ પદક ‘પરમવીરચક્ર’ની ડિઝાઈન તૈયાર કરી. એમણે પરમવીરચક્રની ડિઝાઈન માટે ઇન્દ્રના પૌરાણિક હથિયાર ‘વજ્ર’ની પસંદગી કરી. વજ્ર, જે ઋષિ દધિચીના અસ્થિમાંથી બનાવામાં આવેલું. વજ્રનું નિર્માણ કરવા ઋષિ દધિચીએ પોતાનાં જીવનનું બલિદાન આપેલું અને ભારતીયસેના અને સેનાનું શૌર્ય પણ એ જ સમર્પણ અને બલિદાનનું સૂચક બની રહે તે હેતુથી તેની રૂપરેખા તૈયાર કરી. પરમવીરચક્ર પર ચાર વજ્ર અને મધ્યમાં રાષ્ટ્રીયચિહ્ન અશોકચક્રની પસંદગી કરવામાં આવી. ઉપર જાંબુડી રંગની રીબીન લગાવામાં આવી. અને પાછળ

ક્રમભંગનું ચિહ્ન. આ પરમવીર ચક્ર ખૂબ જ આદરથી માન્યતા પામ્યું. માત્ર આટલું જ નહીં એ પછી સાવિત્રીએ ‘અશોકચક્ર’, ‘મહાવીરચક્ર’, ‘કીર્તિચક્ર’ ‘વીરચક્ર’ અને ‘શૌર્યચક્ર’ની પણ ડિઝાઇન અને રૂપાંકન કર્યું. ૨૬ જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦માં પ્રથમ ‘પરમવીરચક્ર’ એનાયત થયું.

પોતાનાં ભારતીય સંસ્કૃતિ પ્રત્યેના અદમ્ય સ્નેહે સાવિત્રીને એક અદભૂત સર્જનની હકદાર બનાવી. આગળ જતા જીવનની યાત્રામાં સાવિત્રીનાં પતિ વિક્રમ ખાનોલકરનું અવસાન થયું. સાવિત્રી સંસ્કૃતિપ્રિયા તો હતી જ, પણ હવે આધ્યાત્મિકતાનો માર્ગ પણ એમણે જીવનમાં ગ્રહણ કરી લીધો હતો. પતિના દેહાંત પછી સાવિત્રીબાઈ આધ્યાત્મિક-

માર્ગ તરફ જ વળી ગયા. અને ‘રામકૃષ્ણ મિશન’નાં આશ્રમમાં પોતાની પુત્રી મૃણાલિની સાથે સ્થાયી થયા. આ યાત્રામાં થોડા વર્ષો બાદ એમણે પણ નશ્વર દેહ ત્યાગ્યો પણ દરેક ભારતીય સૈનિકનાં અપ્રતિમ શૌર્યને બિરદાવતા પરમવીર ચક્રમાં તે પોતાનાં હાથની અમીટ છાપ છોડી ગયાં. આજ સુધી બિરદાવામાં આવેલા એ ૨૧ પરમવીરચક્રનાં ધારણકર્તા શૌર્યવાન ભારતીય સૈનિકોને પ્રાપ્ત થતા એ પદકની રૂપરેખા પાછળ પૂર્વ અને પશ્ચિમનું અદ્ભૂત સમન્વય ધરાવતી એક સ્વિસ યુવતી ઇવાથી રૂપાંતરિત બનેલી ભારતીય સન્નારી સાવિત્રીબાઈ ખાનોલકરના હાથનો બેજોડ સ્પર્શ હશે એવું કોણે ધાર્યું હશે...?

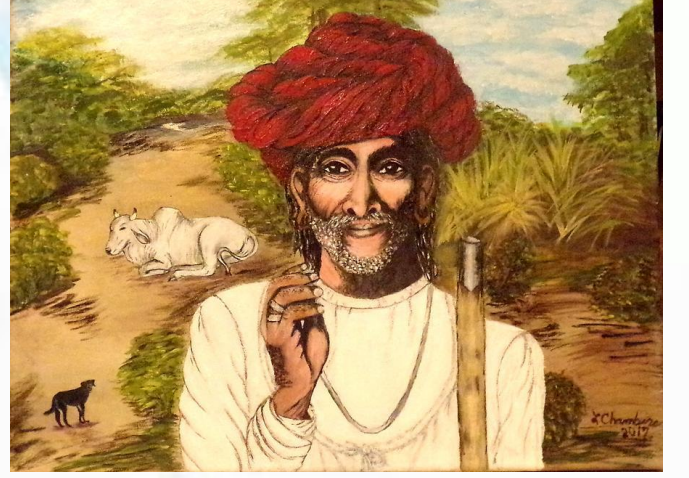
તેજલ શાહ

વાર્તા-સેતુ એ ગુજરાતી ભાષાની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ સુધી પહોંચવા માટે એક સેતુ બનાવી આપે છે, જેને ઓળંગીને તમે એ વાર્તા સુધી પહોંચી શકો. આજની વાર્તા, પિતા અને પુત્રીના વ્હાલ નીતરતાં સંબંધની છે. દીકરીને સુખી જોવા પિતા પોતાના છેલ્લા શ્વાસને દાવ પર મૂકવા તત્પર હોય છે, ભલેને પછી ખુદ કુદરત સામે પણ એણે ભીડાવું પડે! આ વાર્તાના સર્જક માવજી મહેશ્વરી છે.

શ્રી માવજી મહેશ્વરી સમર્થ વાર્તાકાર છે. તેઓના શબ્દચયનમાં અને વર્ણનમાં પાત્રોની મથામણ અનુભવી શકાય અને વાર્તા આપણી આંખ સામે જ રચાતી દેખાય, એટલા સમર્થ વાર્તાકાર. એમની આ 'વરસાદ' વાર્તા પણ એવી જ છે.

મૂળજીએ શેઠે આવી રાશ ખેંચી ન ખેંચી ત્યાં પોરો ખાવા ટેવાયેલા બળદ ઊભા જ રહી ગયા. તાપમાં હાંફતા બળદોની ફૂખમાં હાથ જેવડા ખાડા જોઈ મૂળજીથી સડક સામે જોવાઈ ગયું. નેણ

વરસાદ

હજી દેખાતી ન હતી.બે-ત્રણ ક્ષણ ઊભા રહી પહેરણની ચાળથી ચહેરો લૂછ્યો.પછી રાશ હળમાં ભેરવી નીચે બેસી તેણે બીડી સળગાવી. મૂળજીએ બીડીના ધુમાડા ભેગો ધગધગતો નિશ્વાસ છોડ્યો. તેણે આંખો ઝીણી કરી. આભ સામે મીટ માંડી. આભમાં સૂરજ આંખો કાઢતો હતો. ચોમેર તડકાથી ઝાંખા પડી ગયેલા કાપડ જેવું આકાશ ફેલાઈને પડ્યું હતું! મૂળજીએ નિરાશાથી માથું ધુણાવ્યું. એ મનોમન બોલ્યો – “બસ હવે વરસાદ ન આવે.”

ખેતરની તપતી માટીથી દાઝતી નેણ ઉતાવળે પગલે ગાડા પાસે પહોંચી ગઈ. મૂળજીએ ઊથલ દઈ શેઠે આવી બળદોને વાબ્યા ના વાબ્યા, ત્યાં બળદો

પગ ખોડીને જ ઊભા રહી ગયા. તે રાશને બળદની પીઠ પરથી ઝટકો મારી ધૂંસરી આગળ લઈ આવ્યો. સમેલમાંથી જોતરું છોડતાં એ જરા રોષથી બોલી ગયો,

“કેમ છોરી મોડું થયું?”

બાપા ચક્કીએ જરા વાર લાગી એટલે મોડું થઈ ગ્યું. નેણુ ગાડાની આડામકડી પર બેઠે બેઠે જ બોલી.

નેણુ ઠેક મારી ગાડા પરથી ઉતરી, ત્યારે એના આંઝર ની ધૂંધરીઓ રણકી ઊઠી. મૂળજીથી એકદમ એ તરફ જોવાઈ ગયું અને તે સાથે જ કેટલાક વિચારો ધસી આવ્યા નેણુના આંઝરનો અવાજ કશીક આફત ના પડધમ જેવો હોય તેમ ક્ષણેક ખોવાઈ ગયો. જ્યારથી નેણુનાં સાસરિયાં નેણુને ઘરેણાં ચડાવી ગયા હતા, ત્યારથી જ મૂળજી એ વેતરણમાં હતો કે ઝટ નેણુના લગન થઈ જાય. તેણે સઘળો મદાર આ ચોમાસા પર રાખ્યો હતો. પણ ચોમાસું નાદાર થઈ ઊભું રહ્યું અને હવે નેણુનો પગ ઊપડતો અને મૂળજી સચેત થઈ જતો હતો. મધુર રણકારે તેની ઊંઘ ઉડાડી દીધી હતી.

મૂળજીની પત્ની રતન, જાણે અત્યારની નેણુ જ જોઈ લો. એવી મીઠી.

કોઈક બીમારીમાં રતન મૃત્યુ પામી અને એ સાથે ઘરની બરકત પણ ગઈ. રતન સાથે ગાળેલી સુખની ક્ષણોના ફળ સ્વરૂપે ત્રણ સંતાનોને મોટાં કરવામાં ચામડીનો રંગ બળીને કાળો થઈ ગયો પરંતુ બંનેને જ્યારે પરણાવ્યા એ ભેગાં જ મોં ફરેવીને ઊભા રહ્યાં. જમીન ત્રણ ફાડિયામાં વહેંચાઈ ગઈ અને જાતી ઉંમરે ખેતરમાં ઢસડાવું પડ્યું.

મૂળજી જરા આરામ કરીને ઊઠ્યો ત્યારે ખીજડાનો છાંયડો પૂર્વ તરફ ખસી ગયો હતો. થોડી ક્ષણો આંખો ઝીણી કરી જોઈ રહ્યો. પછી કંઈક નવતર દેખાયું હોય તેમ તેની આંખોમાં સહેજ ચમક આવી

“આમ શું જુઓ છો બાપા..?” નેણુએ પૂછ્યું.

અવાજમાં છલકાતા આનંદ અને કુતુહલથી તેણે સામે જોઈને કહ્યું, “અરે! છોકરી તને શું ખબર.. આતો શ્રાવણી સેર છે.

જે વર્ષે ચઢી આવે એ વર્ષે ધુબાકા બોલાવી દે..” જાણે થોડીવાર પછી વરસાદ પડવાનું નક્કી જ હોય, તેમ એ ઉતાવળ કરવા લાગ્યો અને તેણે નેણુ સામે જોયા વગર જ કહ્યું, “તું તારે જા બધું સમેટીને ઘરે પહોંચી જા. હું મોડો આવું તો ચિંતા ન કરતી.”

મૂળજીએ જોયું જે દિશામાં નેણુ જતી હતી તે જ દિશામાંથી વાદળા ઉપર ચડતાં હતાં. તેની પીઠને જોઈ રહ્યો. નેણુના પગલે રણકતાં ઝાંઝરની ચિંતા તેને હવે જરાય ન હતી. તે મનોમન બોલ્યો, “દીકરી આ વર્ષે બાપાના ખેતરોમાં આંટો મારી લે આવતી સાલ તો તું સાસરાનાં ખેતરોમાં હોઈશ.”

મૂળજીની ગણતરીઓ સાચી પડતી હતી. મૂળજીને જાણે એની મગફળી વધતી, ફાલતી, ફળતી દેખાઈ. ખેતર પાકથી લચી પડ્યું હોય એમ દેખાયું.

ત્યાં જ આખી સીમને ધુજાવી દેતી વીજળી ચમકી. ‘ઓ તારું ભલું થાય’ કહેતાં મૂળજીને અચાનક યાદ આવ્યું કે, આથમણા પાળાને ઠીક કરવો જરૂરી છે. તેણે આસપાસ ઊભા રહીને જોયું. અચાનક જ ખ્યાલ આવ્યો કે રાત તો ક્યારની પડી ચૂકી હતી અને હવે બધી મહેનત વ્યર્થ છે. તેણે આભ સામે દૃષ્ટિ કરી દુઃખતા હૃદયે પ્રાર્થના કરી – “હવે ખમૈયા કર. આવતી સાલ વેલો પહોંચી આવજે.” પણ વરસાદને મૂળજી સામે જોવાની કુરસદ ન હતી.

તેને બીડીની એકદમ તલબ લાગી પણ તે મન મારી ઢીંચણને બાથ ભીડી બેસી રહ્યો. અંધારાની કાળી યાદર હેઠળ ઢંકાયેલું સીમ, વરસતો વરસાદ પવનના સુસવાટા અને ક્યારેક ચમકી જતી વીજળી ને હવે બધું ભયંકર લાગવા માંડ્યું હતું. વરસાદ બંધ થવાના કોઈ એંધાણ દેખાતા ન હતાં. મૂળજીને રતન યાદ આવી ગઈ. તેના ગળાની જાણ બહાર એક ડૂસકું નીકળી ભેંકારતામાં ખોવાઈ ગયું.

બધું સમુંસૂતરું પાર ઉતારવાની આરે, વરસાદ મૂળજીને દગો તો નહીં દે ને? શું થયું હશે આગળ? એ જાણવા માટે આખી વાર્તા વાંચવી જ પડે. આપ મને tejnikalme@gmail.com પર ઇમેઇલ પણ કરી શકો છો.

ગઝલ

કૌશિક પરમાર 'ઉસ્તાદ'

ના તમારી વાહ, રૂપિયા કે કશાની આડમાં,
એક સાધક જીવવાનો છે કલાની આડમાં.

સાવ આમ જ કંઈ બુઝાયો તો દિપક એવું નથી,
કોઈએ તો ફૂંક મારી'તી હવાની આડમાં.

શક્યતાનું વૃક્ષ એથી થઈ ગયું છે તારતાર,
કોઈએ તો બદદુઆ આપી દુઆની આડમાં.

થઈ ગયો છું સત્યવાદી ત્યારથી લોકોમાં હું,
સત્ય ઉચ્ચારી ગયો જ્યારે નશાની આડમાં.

સૌ સભામાં થઈ ગયા મશગૂલ ને રંગીન પણ,
મેં સતત ખાલીપો ઢાંક્યો છે સભાની આડમાં.

રાજુલ ભાનુશાલી

તમને મળ્યાનું યાદ

બાબત કે વસ્તુ તમને ખુશી આપી શકે એ કરવાના અને મેળવવાના બનતા પ્રયત્ન કરો.”

ભોંય ઉપર એક સુરજ પાથર્યો લિપસ્ટિક વડે એ રીતે અંધારને પણ છેતર્યો લિપસ્ટિક વડે આયના પર એક કિસ્સો ચીતર્યો લિપસ્ટિક વડે વિસ્તરીને બહાર પણ એ પાંગર્યો લિપસ્ટિક વડે

પ્રકાશનો અભાવ ઘર કરી જાય એ પહેલા એને શોધી લેવો જરૂરી છે, કારણ કે કોઈ પણ વસ્તુ જો એકવાર ઘર કરી ગઈ તો પછી એ ધીમેધીમે નાસૂર બની જાય છે. એટલે તે માટે જે જતન અને યુક્તિ કરવા પડે એ કરવા. કવયિત્રી લિપસ્ટિક વડે સૂરજ પાથરવાની વાત કરે છે. એ રીતે તો એ રીતે પણ એમને પ્રકાશને ચોક્કસ પામવો છે. આ માર્ગ આમ જુઓ તો છેતરામણો ખરો, પરંતુ ઈચ્છિત ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવા માટે

ભોંય ઉપર એક સુરજ પાથર્યો લિપસ્ટિક વડે એ રીતે અંધારને પણ છેતર્યો લિપસ્ટિક વડે આયના પર એક કિસ્સો ચીતર્યો લિપસ્ટિક વડે વિસ્તરીને બહાર પણ એ પાંગર્યો લિપસ્ટિક વડે જડ રિવાજોના ગગનચુંબી બનેલા દુર્ગમાં સાવ છેલ્લો કાંગરો આજે ખર્યો લિપસ્ટિક વડે હાથ રાતા, ગાલ રાતા, આંખ ને ઉચ્છવાસ પણ રોજ એવો એક અવસર સાંભર્યો લિપસ્ટિક વડે જે રીતે વેરાનમાં મ્હોરી ઉઠે છે ગુલમહોર એમ બરછટ ગાલને નમણો કર્યો લિપસ્ટિક વડે આંખ સામે જે મિલાવે આંખ, એવા શબ્દને જન્મતા પહેલા જ કાયમ આંતર્યો લિપસ્ટિક વડે શું હશે? અગવડ-અવેજી-કે કોઈ સંકેત છે! ઉંબરા પર કોઈએ સ્વસ્તિક ભર્યો લિપસ્ટિક વડે

- લિપિ ઓઝા

Lipstick is the red badge of courage.

~ Man Ray,

ખુશ થવું એ ભૂખ લાગી એટલે ભૂખ્યા થયા એવું નથી. ખુશ થવું એટલે શું એનું સાવ સીધું-સાદું ગણિત એ છે – “કાં તો જે છે એમાં અને એટલામાં હું ખુશ રહો અથવા જે

ક્યારેક આવો છેતરામણો માર્ગ પણ અપનાવવો પડતો હોય છે. સૌ પ્રથમ જરૂર છે કંઈક પ્રાપ્ત કરવાના નિર્ણયની. એકવાર મક્કમ નિર્ણય કરી લીધો, એટલે અડધી જંગ જીતી લીધી ગણાય. સફળતાની સુંદરી વરમાળા લઈને ઉભી જ છે. હા, આપણને એ સુંદરી પાસે જતાં આવડવું જોઈએ! પ્રતિકુળ સંજોગોને તાબે થયા વગર ત્યાં પહોંચવા માટેના રસ્તા શોધો. જો રસ્તા ન મળે તો નવા રસ્તા બનાવો. જરૂર પડે ભોંય પર લિપસ્ટિકથી સૂરજ પાથરવો પડે કે પછી આયના પર કિસ્સા ચીતરવા પડે તો એ પણ કરો. આયના પર ચીતરેલા આ કિસ્સા બહાર પણ વિસ્તરે અને પાંગરે એવું બને. લિપસ્ટિક સમસ્યાઓનું હલ ના હોઈ શકે, પણ એ હલ શોધવા માટે નિમિત્ત બની

શકે. સવાલ આત્મવિશ્વાસનો છે. આત્મવિશ્વાસ મનુષ્યો માટે અનિવાર્ય છે. આત્મવિશ્વાસ વિનાનું જીવન અંધકાર છે. આ અંધકારને આત્મવિશ્વાસરૂપી દીપ જ હરાવી શકે છે.

જડ રિવાજોના ગગનચુંબી બનેલા દુર્ગમાં સાવ છેલ્લો કાંગરો આજે ખર્યો લિપસ્ટિક વડે

આપણા સમાજમાં મોટા ભાગના રીતિરિવાજો પછી ભલે એ ધાર્મિક હોય, સામાજિક હોય કે પછી કૌટુંબિક, સ્ત્રીઓને લગતાં છે. એમાંથી કેટલાક તો જડ ગણી શકાય એવા છે, હતાં. સ્ત્રીઓને બંધનમાં બાંધતા અમુક અન્યાયકારી રિવાજોના ગગનચુંબી દુર્ગમાંથી કાંગરા ખેરવવા સહેલા નથી. જ્યારે મુશ્કેલીઓ આવે છે ત્યારે જ જીવન ઘડાય છે.

આ બંધનમાંથી મુક્ત થવા સ્ત્રી પોતે પોતાને જેટલી સહાય કરી શકે છે તેથી વધારે બીજું કોઈ કરી શકતું નથી! આનો સીધો અને સરળ અર્થ એ થયો કે ઉન્નતિ જોઈતી હોય તો એ જાતે પામવી પડે. ભાગ્ય તો ઈશ્વર સૌને આપે છે, પણ ભાગ્યના ઘડતરનું કામ તો જાતે જ કરવું પડે. આપણે પિતૃસત્તાક સમાજમાં રહીએ છીએ. સ્ત્રી જો બંધનમાંથી નીકળવા માંગતી હોય કે ઉન્નતિ ઈચ્છતી હોય તો એ પિતૃસત્તાક સમાજને પચવાનું નથી, એટલે અઘરું તો પડવાનું જ. પણ તે છતાં દરેક ક્ષણે ક્યાંક ને ક્યાંક આમાંથી બહાર નીકળવા સળવળ થતી રહે છે અને આ દુર્ગમાંથી કાંગરા ખરતા રહે છે. કવયિત્રીએ આ વાતને લિપસ્ટિક સાથે સાંકળીને બહુ જ સિફ્તથી મૂકી દીધી છે. ગુજરાતી સાહિત્યના લોકપ્રિય કવયિત્રી લક્ષ્મી ડોબરિયા પણ રિવાજો વિશે આવું જ કશુંક કહે છે –

“રીત ને રિવાજમાંથી,

કાઢ નોખા તોડ, અથવા...

જે નિયમનો ભાર લાગે,

બે-ઘડક એ તોડ, અથવા...”

હાથ રાતા, ગાલ રાતા, આંખ ને ઉચ્છવાસ પણ

રોજ એવો એક અવસર સાંભર્યો લિપસ્ટિક વડે

જે રીતે વેરાનમાં મ્હોરી ઉઠે છે ગુલમહોર

એમ બરછટ ગાલને નમણો કર્યો લિપસ્ટિક વડે

શું તમે ક્યારેય ધ્યાન આપ્યું છે કે

કવિતામાં શૃંગાર કે સૌંદર્ય આલેખતી વખતે

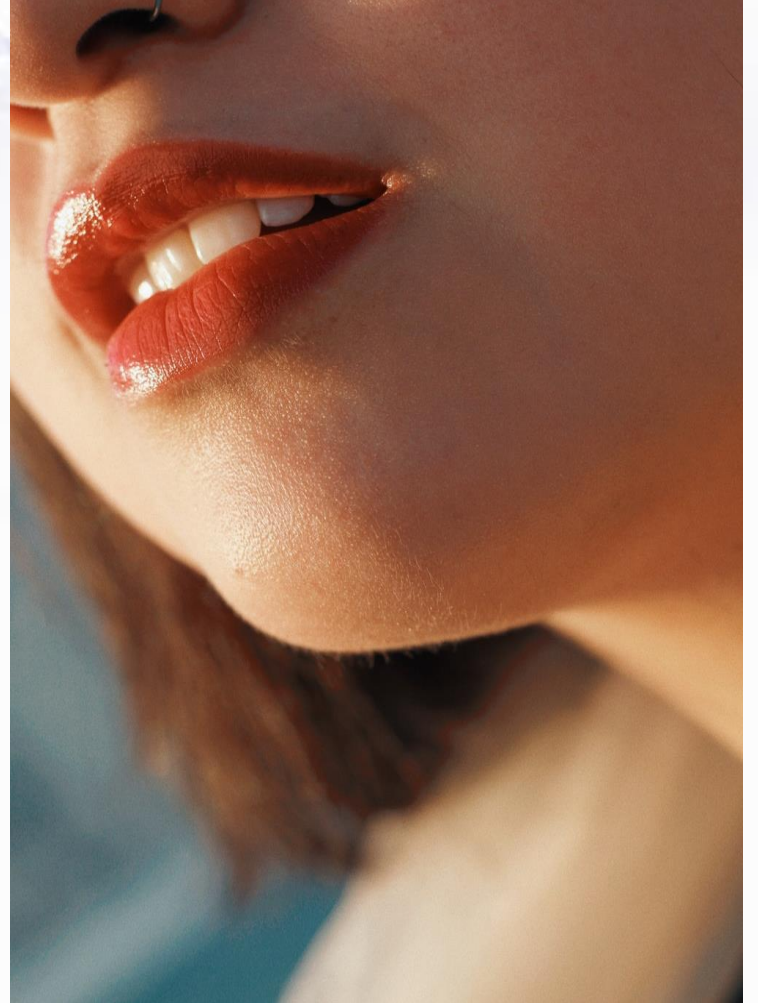

મોટાભાગના સર્જકો કેટલા કૃત્રિમ થઈ જતાં હોય છે! કાજળઘેરી આંખો, તાંબાવરણી ત્વચા, ગુલાબની પંખુડી જેવા હોઠ ને સૂરાહીદાર ગર્દન ને એવું બધું! કવયિત્રીએ આવી કૃત્રિમ લાગે એવી નાટકીયતામાં સરી પડવાનું ટાળ્યું છે. સૌંદર્ય છટામાં હોય છે, નમણાશમાં હોય છે, હાવભાવમાં હોય છે, જોનારની આંખોમાં હોય છે. કવયિત્રીએ અહીંયા ગુલમહોરનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. ગુલમોહર એક છાયાદાર વૃક્ષ છે. એની શોભા અને છાંયડો બંને વિશિષ્ટ છે પણ એનું મુખ્ય આકર્ષણ તેના ફૂલો છે. વૃક્ષનો એવો કોઈ ભાગ નથી હોતો કે જ્યાં ફૂલો ન થતા હોય. એને પાનખરની અસર પણ ઓછી થાય છે. ઘણુંખરું આખું વર્ષ તે પરોંથી આચ્છાદિત રહે છે. અહીં દર્શનનો ઓચ્છવ છે. પવન વહેતાં વહેતાં હળવેકથી ઘાસમાં પોતાની સ્પર્શલિપિ આલેખી જાય એવી નાજુક અભિવ્યક્તિ છે. રાતા હાથ, ગાલ, આંખ, ઉચ્છવાસ, ગુલમહોર અને બરછટ ગાલને નમણો કરી દેતી લિપસ્ટિક!

આંખ સામે જે મિલાવે આંખ, એવા શબ્દને જન્મતા પહેલા જ કાયમ આંતર્યો લિપસ્ટિક વડે શું હશે? અગવડ-અવેજી-કે કોઈ સંકેત છે! ઉંબરા પર કોઈએ સ્વસ્તિક ભર્યો લિપસ્ટિક વડે

સુંદરતા વધારવાની અનેક રીત છે. મેકઅપ કરવું એમાંની એક અને લિપસ્ટિક એનું એક અત્યંત મહત્વનું અંગ. લિપસ્ટિક લગાવ્યા પછી જ મેકઅપ પૂર્ણ થયું ગણાય. ક્યારેક તો માત્ર આછી લિપસ્ટિક લગાડી દેવાથી પણ ચહેરા પર ઝલેમર આવી જાય. આ લિપસ્ટિક વાસ્તવમાં હોઠ રંગવાનું એક કૃત્રિમ સાધન માત્ર નથી. હોઠ જ્યારે રંગ ધારણ કરે છે, ત્યારે એ બાહ્ય સુંદરતા તો વધારે જ છે સાથે સાહસ અને ભરપૂર આત્મવિશ્વાસ પણ આપે છે. તમારા પર કયો રંગ વધુ શોભે છે એ શોધવા તમારે વિવિધ શેડ્સ ટ્રાય કરતા રહેવું પડે છે, ત્યારે જઈને એક પરફેક્ટ શેડ તમે શોધી શકો છો. આ પરફેક્ટ સુધી પહોંચવાની પ્રક્રિયામાં અવનવા પ્રયોગ કરવા પડે અને એ માટે સાહસ જોઈએ. સાહસથી આત્મવિશ્વાસ વધે છે, અથવા આત્મવિશ્વાસ જ સાહસ કરવા પ્રેરે છે એમ કહીએ તોય ચાલે. આ બન્ને ગુણ હોય તો જ કોઈને આંતરવાની હિમ્મત થાય અને ગમે એવી વિકટ સ્થિતિને પહોંચી વળાય. કંકુની અવેજીમાં ઉંબરા પર લિપસ્ટિક વડે સ્વસ્તિક પણ ભરી શકાય!

કવિદ્રષ્ટિ કાયમ કશુંક નવું શોધતી હોય છે. કવયિત્રી પારંપરિક કલ્પનો અને અલંકારોની દુનિયા હોવા છતાં નવા રૂપકો અને પ્રતીકો શોધે છે. ઇ-ટીવી ગુજરાતીમાં એકર તરીકે કામ કરતાં, મૂળે ભાવનગરના પણ હાલ અમદાવાદ રહેતાં કવયિત્રી શ્રી લિપિ ઓઝાએ ઇન્ટિરીયર ડીઝાઇનિંગનો અભ્યાસ કર્યો છે. લિપિ પોતાની ગઝલ પણ સુંદર રીતે ડીઝાઇન કરી જાય છે. 'લિપસ્ટિક વડે' જેવો તદ્દન અલગ રદીફ લઈને એમણે નારીવાદી વિચારધારાનું જે સકારાત્મક ચિત્ર ઊભું કર્યું છે તે અવગણી શકાય એ શક્ય નથી.

મને મારો જ પ્રશ્ન

પ્રશ્ન પ: લોકો મારા વિષે શું કહેશે?

ધર્મેન્દ્ર જોષી

આજના જમાનામાં સમાજમાં પોતાની 'છાપ' ઉપર લોકો બહુ ધ્યાન રાખતા થઈ ગયા છે. મારા વિષે કોઈ શું મને છે, શું બોલે છે, શું વિચારે છે, એવા વિચારો કરીને આપણે દુનિયાના સૌથી સારા વ્યક્તિ હોવાનું બતાવવાના પ્રયત્નમાં આપણી ધારણા પ્રમાણે સમાજમાં સ્વીકૃત વર્તન શું છે, તેવું વર્તન કરીએ છીએ. સ્વાભાવિક રીતે આવું વર્તન કુદરતી રીતે ના થઈ શકતું હોવાથી આપણે આપણી જાત સાથે લડીને તેવું વર્તન કરવું પડે છે, જે ખૂબ મુશ્કેલ હોય છે અને યા તો આપણે તેમ ઊણાં ઊતરીએ છે અથવા લોકોને ખબર પડી જાય છે કે, આ કૃત્રિમ વર્તન છે, દેખાડો છે, ડોળ છે.

પ્રશ્ન એ છે કે શું લોકો આપણાં માટે શું બોલશે કે વિચારશે તેવું આપણે વિચારવું જરૂરી છે કે આપણે જેવા છીએ તેવા જ રહી ને લોકો ને તેવા જ સ્વીકારવા દેવા જોઈએ?

આજકાલ નેટવર્કિંગનો જમાનો છે.

વિવિધ પ્રકારની જીવનશૈલીમાં જીવતા લોકો સામાજિક અથવા વ્યાવસાયિક મેળાવડાઓમાં એકત્ર થતાં રહે છે. પાર્ટી કલ્ચર પણ બહુ ખીલેલું છે. દરેક સ્તરના લોકોમાં અવનવી રીતે આ પ્રવર્તમાન છે. તેમાં એક બીજા સાથે સરખામણી થવી સાહજિક છે. અને એટલે દરેક વ્યક્તિ બીજી દરેક વ્યક્તિને પ્રભાવિત કરવા પ્રયત્ન કરતો હોય છે. મને કેટલા અને કોણ જોવે છે, મારા વિષે કોણ અને શું વાત કરે છે, મને સામેથી કોણ અને કેવા લોકો મળવા આવે છે, આપણે એવું માનતા થઈ ગયા છીએ કે આ બધું આપણાં પ્રભાવ પર આધારિત છે. એટલે બધા જ લોકો પોતે હોય તેના કરતાં વધારે 'અમીર' બતાવવાની ચેષ્ટામાં હોય છે,

વધારે 'સફળ' બતાવવાના પ્રયત્નમાં હોય છે, જે હોય તેના કરતાં થોડા 'વધારે' બતાવવાનો ડોળ કરતા હોય છે.

ફેશન પ્રમાણે કપડાં ના પહેરીએ તો લોકો આપણને હસે, પછી ભલેને તેવા કપડાં આપણાં શરીરને શોભતા ન હોય, કે પછી આપણને પહેરીને છૂટથી હરવા ફરવાનું ફાવતું જ ના હોય. આજકાલ ટૂંકા કપડાં પહેરવાની હોડ ચાલે છે. એ કપડામાં કોઈ વાંધો નથી, પરંતુ આપણે આપણું શરીર પણ જોવું જોઈએ. ફક્ત અન્ય લોકોની જેમ ફેશનેબલ હોવાનું બતાવવા માટે નહીં જ પહેરવા જોઈએ. પ્રસંગોમાં ખર્ચ કરતી વખતે ખૂબ પૈસા વાળા લોકોને ત્યાં જેવું જોયું હોય તેવું આપણે ત્યાં કરવા જઈએ તો આપણને ના પોસાય, તે સમજીને આપણી ક્ષમતામાં જે થતું હોય તેમાં થાય તેટલું સારું કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેવી જ રીતે ઘરમાં રાચરચીલું કે ફર્નિચર વસાવતી વખતે આપણી જ સગવડ જોવાય, આપણાં પડોસી કે અન્ય સગાં કે મિત્રોના ઘરમાં કેટલું સરસ કે મોંઘું વસાવેલું છે તે નહીં. આપણને દરેક વસ્તુ આવડવી જોઈએ તે પણ જરૂરી નથી. ૫૦ની ઉંમરે પણ કદાચ ફોનમાં કોઈ બાબત સમજણ ન પડતી હોય તો બધું શીખવું જ એવું જરૂરી નથી.

હા, કોઈ ફોનની કોઈ વિશેષતા કે ફીચરનો ઉપયોગ કરવો હોય તો ચોક્કસ શીખવું, પણ એમ ના માનવું કે આપણાં સિવાય દુનિયાના બધા લોકોને આવડે છે કે સમજણ પડે છે અને આપણને જ નથી પડતી. આપણાં ઘરમાં માઇક્રોવેવ હોવું જ જોઈએ, નહિતર પડોસી કે મિત્રો શું કહેશે તેવું વિચારીને માઇક્રોવેવ લાવીને વર્ષમાં એક પણ વાર વાપર્યા વિના પડી રહે તો યોગ્ય નથી. જો આપણાં ઘરમાં તેનો કે તેના વપરાશ થકી બનતી વસ્તુઓ કોઈ ખાતું જ નથી તો દેખાડો કરવા માટે ખરીદવાની જરૂર નથી.

આપણે માર્કેટિંગની લાઇનમાં છીએ એટલે દિવસમાં ગમે ત્યારે કોઈ કહે કે પૂછે એટલી વાર ચા પીવી જ જોઈએ એવું ક્યાંય લખી નથી આપ્યું. કે પછી સેલ્સવાળાઓ સિગારેટ ના પીવે તો કામનો સ્ટ્રેસ ના ઉતરે એવું કોઈ સંશોધન થયું નથી અથવા કોઈ ટ્રેનિંગમાં પણ કહેવામાં આવતું નથી. જીવનમાં ચા ચાખી જ ના હોય, સિગારેટ પીધી જ ના હોય, દારૂને હાથ પણ ના લગાડ્યો હોય એવા અઢળક લોકો સારા સેલ્સમેન છે અને સફળ પણ છે.

આપણને પોસાતું ના હોય છતાંય આપણાં બાળકને ટ્યુશન કરાવવા જ નહીં તો લોકો હસશે કે, આને ટ્યુશન નથી! “તમે બાળકને બીજી કોઈ ઈતરપ્રવૃત્તિ નથી કરાવતા?” આવું કોઈ પૂછે ને આપણે કહીએ કે, “ના ના હોય, એ તો ફલાણી જગ્યાએ શીખવા જાય છે..” અથવા તો, “એ જીદ કરે છે કે, મારે તો ખૂબ મન લગાવીને ભણવું જ છે, એટલે બીજું કંઈ કરવા માટે માનતો જ નથી..” - આવું બધુ કહેવાના બદલે ફક્ત એક જ વાર પોતાની પરિસ્થિતિ સ્વીકારીને કહી દઈએ કે, “અત્યારે ભણતર સિવાય કોઈ શોખ અમને પોસાય તેમ નથી, જ્યારે પોસાશે ત્યારે જોઈશું..” તો ઊલટાનું સામેવાળી વ્યક્તિને પણ સારું લાગે અને ફરી પૂછતું બંધ પણ થઈ જાય.

કોઈ શું વિચારશે, કે શું કહેશે કે મારી છાપ કરવું પડશે - એવું વિચારવાના બદલે આપણા માટે શું યોગ્ય છે, આપણને શું અને કેટલું પોસાય એમ છે, મને શું ગમે છે, મારા પોતાના નૈતિક મૂલ્યો અને જીવનના સિદ્ધાંતો સાથે શું બંધ બેસે છે, એ વિચાર કરીને કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ. અગત્યની બાબત એ પણ છે, કે શું આપણને આપણાં જીવનના મૂલ્યો માટે, સિદ્ધાંતો માટે, કે આપણાં પ્રયત્નોની

નિષ્ઠા માટે કે સફળતાના આંક માટે અન્ય કોઈના સર્ટિફિકેટની જરૂર છે? કે આપણાં ઘરમાં દીવાલમાં સફેદ કલર કરવો કે વાદળી અને ફોલ્સ સીલિંગ કરવી કે અન્ય કલરથી ડિઝાઇન કરવી તે માટે આપણાં ઘરમાં ન રહેનાર અને પોતાના વિચારોથી આપણને પ્રભાવિત કરવા ફક્ત કોમેન્ટ કરવા આવનાર કોઈની જરૂર પડે? મારે મારા અને મારા પરિવારની આર્થિક જરૂરિયાતને પહોંચી વળવા એક નોકરી કરવી કે બે, કોઈ ધંધો અને નોકરી બંને કરવા, કે રાત્રે રિક્ષા કે ઉબર/ઓલા ચલાવવી એની કદાચ કોઈ પાસે સલાહ લઈ શકાય પણ આપણને શું ફાવે તેમ છે કે આપણાં સમય-સંજોગને શું અનુકૂળ છે તે કોણ નક્કી કરે? શું તમે જીવનના સિદ્ધાંત પ્રમાણે સિગારેટ નથી પીતા તેવું કહેવામાં શરમ થાય? કે યાના બદલે લીંબુ પાણી પીવામાં આપણી ઈજ્જત જાય?

‘લોગ ક્યા કહેંગે’ - એ વિચાર કરીને જીવવું એ એક બીમારી છે. જેવા છીએ, જે પરિસ્થિતિમાં છીએ તે સ્વીકારીને જીવવું અને સતત વધુ સારા બનવા મૂલ્યનિષ્ઠ રહીને પ્રયત્નશીલ રહેવું અને આપણી આજુબાજુ રહેનારને પણ તેવા જ દ્રશ્યમાન થવું તેવી હિંમત દરેક વ્યક્તિ એ વિક્સાવવી પડે. સારા દેખાવું સૌને ગમે, સારી વસ્તુઓ વાપરવી સૌને ગમે, ઘર શોભાવવું સૌને ગમે, અને લોકોના વખાણ સાંભળવા પણ સૌને ગમે. પણ જે હોઈએ અને જે આપણી પાસે હોય એમાં વધુમાં વધુ સારા રહેવું તે અગત્યનું છે. નાના, ઓછી સગવડોવાળા ઘરને પણ ચોખ્ખું રાખવું અને નાની નાની કદાચ પોતાના હાથે બનાવેલી વસ્તુઓથી સુશોભિત રાખવું એના વખાણ વધારે થાય. ભલે

ફક્ત બે જોડી કપડાં હોય, કે ભલે ફક્ત સફેદ જ કપડાં પહેરતા હોઈએ, તેને એકદમ ચોખ્ખા અને સ્વચ્છ પહેરવાથી વધારે લોકોની નજર પડશે. કદાચ શરૂઆતમાં લોકો બોલશે કે એ તો ફક્ત સફેદ જ કપડાં પહેરે છે, પણ પછીથી તમારી ઓળખાણ જ સફેદ કપડાથી આપશે! એમ કહેશે કે આખો દિવસ સફેદ કપડાં પહેરવા છતાં તે એકદમ ચોખ્ખા રાખી જાણે છે, એટલી ચીવટ છે.

તમે જે કરો છો, તેમાં જો પોતાને જ સંતોષ ના હોય, જો એ પોતાના આનંદ માટે ના કરતાં હોય, અને જો લોકો શું કહેશે એ વિચારીને કરતાં હશે તો લાંબાગાળે બહુ જ દુઃખી થશો અને તણાવમાં રહેશો. વિચારજો...

ખુલ્લા દ્વાર

‘કલેશ્વરી’ : લોકવાયકાઓ પ્રમાણે વર્ણન

મેહુલ જોષી

કલેશ્વરી, મહીસાગર જિલ્લાનું અતિ રમણીય સ્થળ છે. કલેશ્વરી અને એની આપસપાસનો વિસ્તાર અનેક પૌરાણિક કથાઓ સાથે જોડાયેલો છે, જેના કારણે એનું મહત્વ સવિશેષ વધી જાય છે.

શિલ્પ અને સ્થાપત્યની દ્રષ્ટિએ બેનમૂન વારસો ધરાવતું કલેશ્વરી લુણાવાડા ઉદેપુર હાઇવે પર બાબલિયા ચોકડી નજીક બે કિલોમીટરના અંતરે આવેલું છે. અહીંયા ‘સાસુ-વહુની વાવ’ સામે ‘ભીમ-ચોરી’, ‘અર્જુન-ચોરી’, અને પૌરાણિક શિવાલય આવેલું છે. શિવાલયની પડખે એક મોટો કુંડ આવેલો છે.

સાસુ-વહુની વાવ માટે એવી દંતકથા છે કે સાસુ અને વહુ વચ્ચેના ઝઘડાને કારણે એમણે પાણીના વપરાશ માટે અલગ વાવ રાખી હતી.

કલેશ્વરીમાં આવેલી ભીમ-ચોરી માટે એવું કહેવાય છે કે પાંડવો એમના ગુપ્તવાસ દરમિયાન અહીં આવીને વસ્યા હતા. કલેશ્વરી રાક્ષસોની ભૂમિ હતી.

કલેશ્વરીના કુંડમાં રાક્ષસો જલ-ક્રીડા કરતા હતા. આ કુંડમાં એકવાર ભીમ જલક્રીડા કરવા માટે આવ્યો અને એને અહીંના રાક્ષસો સાથે યુદ્ધ થયું, અને એ યુદ્ધમાં ભીમના હાથે પોતાના ભાઈને મરતો બચાવવા હિડિમ્બા નામની રાક્ષસીએ ભીમને વિનંતી કરી, અને ભીમે એ રાક્ષસને માફ કર્યો તો આ રાક્ષસે ભીમ સાથે એની બહેન હિડિમ્બાનું લગ્ન કરાવ્યા. એમના લગ્નની યાદી સ્વરૂપ ભીમ-ચોરીમાં હિડિમ્બા અને ભીમના વિશાળ પગલાં જોઈ શકાય છે. અર્જુન-ચોરી આવેલી છે, પરંતુ અર્જુનના લગ્નનો કોઈ ઉલ્લેખ કે ઇતિહાસ જાણવા મળતો નથી.

આમ કુરુક્ષેત્રના યુદ્ધમાં હાહાકાર મચાવનાર ભીમ અને હિડિમ્બાનો

પુત્ર ઘટોત્કચ કલેશ્વરી વિસ્તારનો ભાણેજ કહેવાય!

કલેશ્વરીના પૌરાણિક શિવલયની પાછળ આવેલા કુંડ વિશે હું નાનો હતો ત્યારથી સાંભળતો આવતો કે તે સાત ઓણ (ખાટલા ભરવાની દોરી) જેટલો ઊંડો છે, અને આ કુંડ ક્યારે ખાલી નહોતો થતો એટલે માની પણ લીધેલું, પરંતુ થોડા વર્ષો પહેલા દુષ્કાળ જેવી સ્થિતિમાં આ કુંડનું પાણી સુકાયું, ત્યારે કુંડ ને ખાલી જોયો એટલે એની ઊંડાઈ અંદાજે દસ થી પંદર ફૂટ ખરી.

કલેશ્વરીથી થોડા અંતરે બાકોર (ખાનપુર તાલુકાનું મુખ્ય મથક) અને પાંડરવાડા ગામ છે. કલેશ્વરીમાં પાંડવોના વસવાટ અનુસંધાને આ બે ગામના નામમાં પણ ઇતિહાસ રહેલો છે. કહેવાય છે કે પાંડરવાડા ગામે પાંડવો ગુપ્તવાસ વખતે એક પ્રજાપતિના ઘરે રહ્યા હતા, ત્યારે બાકોર ગામે બકાસુર નામે રાક્ષસ રહેતો હતો, જને ઘણુંબધું ખાવા જોઈતું હતું. એ હાહાકાર ના મચાવે એટલે લોકોએ એને એની ગુફામાં જમવાનું મોકલવાનું નક્કી કર્યું હતું. રોજેરોજ ગાડું ભરાઈને જમવાનું મોકલવામાં આવે અને આ રાક્ષસ એ જમવાની વાનગી સાથે સાથે ગાડું લઈ આવેલા માણસને પણ ખાઈ જાય!

એક દિવસ આ પાંડરવાડા ગામના યુવાનનો વારો આવ્યો, તે વિધવા માનો એકનો એક દિકરો હતો. પાંડવો એના ઘરે આશ્રિત હતા. ડોશીને રડતા જોઈ માતા કુંતાએ કહ્યું, “બેન તમે રડશો નહીં! હું મારા દીકરાને મોકલું છું.” અને પછી એ યુવાનને બદલે ભીમ ગયો. ત્યાં જઈ રાક્ષસને ઇંછેડવા ગાડામાં રહેલું બધું ભોજન ભીમ ખાઈ ગયો. પછી રાક્ષસ અને ભીમ વચ્ચે ધમાસાણ યુદ્ધ થયું. રાક્ષસ મૃત્યુ પામ્યો. બકાસુરના નિવાસસ્થાન એવા બાકોર ગામના રહીશોને આ રાક્ષસના ત્રાસમાંથી મુક્તિ મળી. આમ પાસેના ગામો, બકાસુર પરથી ‘બાકોર’ અને પાંડવો રોકાયા એટલે ‘પાંડરવાડા’ નામે ઓળખાય છે.

કલેશ્વરી મુકામે કલેશ્વરી માતાજીનું પૌરાણિક મંદિર છે, બારડોલી બાજુના પાટીદારોના કુળદેવી કલેશ્વરીમાં છે.

કલેશ્વરી માતાજી માટે દંતકથા એવી છે કે માતાજીને કળશી (સોળ) છોકરા હતા, જ્યારે એમની બહેન ઝેરમાઈ માતા નિઃસંતાન હતા. ઝેરમાઈ માતા કલેશ્વરી થી વિસ કિલોમીટર આગળ, પાંડરવાડા થી ડિટવાસ જતા રસ્તામાં વચ્ચે આવે.

ઝેરમાઈ માતાએ કલેશ્વરી માતા પાસે સંતાનની માંગણી કરી, પરંતુ કલેશ્વરી માતાએ એવું કહ્યું કે, “પાણી આપું, પરંતુ સંતાન નહીં.” ત્યારે ઝેરમાઈ માતાએ પાણીથી મન વાળ્યું, પરંતુ સંતાન ન મળતા તેઓ દુઃખી થયા. એટલે આજે પણ નિઃસંતાન દંપતી ઝેરમાઈ માતાની બાધા રાખે છે અને ઝેરમાઈ માતાની બાધા પુરી કરવા આવતા હોય છે, અને ત્યાં એમના સંતાનની બાબરી પણ ઉતારતા હોય છે. આજે પણ કલેશ્વરી માતાના ડુંગરાઓમાંથી પાણી કેવી રીતે ઝેરમાઈ માતા સુધી આવે છે, તે રહસ્ય અકબંધ છે. ગમે તેવો દુષ્કાળ હોય, વરસાદ ન પડે પણ ઝેરમાઈ માતાનું ઝરણું ક્યારેય સુકાતું નથી. ઝેરમાઈ માતાએ ડુંગરાઓમાંથી આવતા પાણી માટે હવે ગૌમુખ બનાવવામાં આવેલું છે, જેમાંથી સતત પાણી પડતું રહે છે.

દશેરાના દિવસે આસપાસના ગામોના બ્રાહ્મણો ઝેરમાઈ માતાના દર્શને ઉમટી પડે છે, અને બોરવાઈ ગામના બ્રાહ્મણો દ્વારા એ દિવસે માતાજીનો હોમ-હવન કરવાની પરંપરા આજદિન સુધી ચાલી આવેલી છે.

કલેશ્વરી ખાતે જન્માષ્ટમી અને શિવરાત્રી પર ભવ્ય લોકમેળો ભરાય છે. પન્નાલાલ પટેલની નવલકથા ‘માનવીની ભવાઈ’ પરથી એ જ નામે બનેલા ગુજરાતી ચલચિત્રમાં કલેશ્વરીના દ્રશ્યો દર્શાવવામાં આવ્યા છે. વર્તમાનમાં ગાયિકા કિંજલ દવેએ ‘અરવલ્લી ની હારમાળા, કલેશ્વરીનો માંડવો’ આલ્બમ બનાવ્યો છે, કે જે યુટ્યુબ પર જોઈ શકાય છે.

જો કે આ તો લોકવાયકાઓ છે. જેવું મેં સાંભળ્યું છે, એવું લખ્યું છે. બીજી લોકવાયકાઓ અને દાદા-દાદીની વાર્તાઓને આધારે, બાકોર-પાંડરવાડા ગામના નામનો ઇતિહાસ અલગ પણ હોઈ શકે છે.

પંખ e-magazine

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી વિશ્વ તરફની ઉડાન

લેખ/વાર્તા/માઈક્રોફિક્શન/કવિતા મોકલવા માટે

- (૧) માત્ર શ્રુતિ ગુજરાતી ફોન્ટમાં વર્ડ ફોર્મેટમાં ટાઈપ કરી ભાષા અને જોડણીની ભૂલો ચકાસી રચના મોકલવી. ભાષાશુદ્ધિ અને જોડણીમાં જો વધુ ભૂલો હશે તો કૃતિ સ્વીકારવામાં આવશે નહિ, જેની નોંધ લેવી.
- (૨) કોઈ પણ ઓનલાઈન કે ઓફલાઈન પ્લેટફોર્મ પર અપ્રકાશિત હોય, એવી જ કૃતિ મોકલવી. કૃતિ સ્વરચિત અને મૌલિક હોવી જોઈએ.
- (૩) કૃતિમાં મોટેભાગે ગુજરાતી જ ટાઈપ કર્યું હોય એ જરૂરી છે. અમુક શબ્દો ગુજરાતી, હિન્દી અથવા સંસ્કૃત ભાષામાં ટાઈપ કરેલા ચાલશે. પણ એ શક્ય હોય ત્યાં સુધી ઓછા રાખવા. જેથી સમરસતા સચવાઈ રહે.
- (૪) કૃતિ માત્ર મેઇલ દ્વારા જ સ્વીકારવામાં આવે છે. અમારું મેઇલ-એડ્રેસ આ મુજબ છે: pankhmagazine@gmail.com
- (૫) કૃતિ મેઇલ કર્યા પછી જો સિલેક્ટ થશે તો જાણ કરવામાં આવશે.
- (૬) 'પંખ' બિન-વ્યવસાયિક મેગેઝીન હોવાથી અમારા તરફથી કોઈ પણ પ્રકારનો પુરસ્કાર આપવામાં આવતો નથી.
- (૭) તમે મોકલેલી કૃતિ-સ્વીકારનો અંતિમ નિર્ણય 'પંખ'ની ટીમનો રહેશે.

આપને આ અંક કેવો લાગ્યો, એના વિશે થોડો
સમય કાઢીને આપના પ્રતિભાવો અવશ્ય આપજો.

'પંખ'ની ઉડાનમાં સહભાગી પાંખો

યાજ્ઞિક વઘાસિયા

કેયુર દુધાત

મનોરી શાહ

અનંત ગોહિલ

વિરલ જોશી

હોઝેફા અગવાન

સાચું બોલનારને જૂઠની ખબર ન હોય એવું બની શકે , પણ જૂઠું
બોલનારને ૧૦૦ ટકા સત્યની ખબર હોવી જ જોઈએ.

- ચંદ્રકાન્ત બક્ષી

આ અંકમાં સહભાગી પાંખો

રાજુલ ભાનુશાલી

પાર્મી દેસાઈ

ધર્મેન્દ્ર જોષી

તેજલ શાહ

વિપુલ હડિયા

ડૉ. રંજન જોષી

હીરલ વ્યાસ

વિપિન પરીખ

ડૉ. કાર્તિક શાહ

બંસરી જોષી

કૌશિક પરમાર 'ઉસ્તાદ'

ધ્રુવિલ ચોડવડીયા

મિહિર ગેડીયા

મેહુલ જોષી

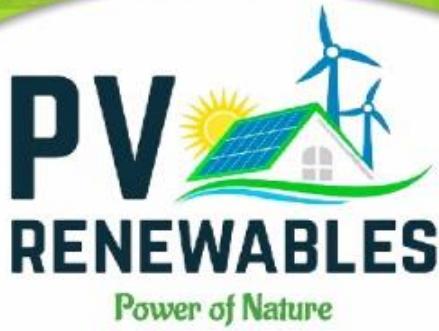
ફોટોગ્રાફી

ધ્રુવ પંચાસરા (ફ્રન્ટ અને બેક કવર)

<https://instagram.com/dhruv.panchasara?igshid=ppfeygc02xet>

સૂર્ય ઊર્જા રૂફટોપ યોજના

વીજળી બચાવો, પર્યાવરણ બચાવો, સોલાર અપનાવો

સોલાર સિસ્ટમની ક્ષમતા	રહેઠાણ માટે સબસીડી
૧ થી ૩ કિલોવોટ સુધી	નિયત કરેલી કિંમત પર ૪૦% સબસીડી
૩ થી ૧૦ કિલોવોટ સુધી	નિયત કરેલી કિંમત પર ૨૦% સબસીડી

ફ્લેટ તથા સોસાયટીના કોમન મીટર પર મેળવો
૫૦૦ KW સુધી ૨૦% સબસીડી

સોલાર રૂફટોપ લગાવવાનો ખર્ચ
અંદાજે ૪ વર્ષમાં વસુલ ત્યારબાદ ઉત્પન્ન
થયેલ વીજળી બાકીના ૨૧ વર્ષ સુધી મફતમાં

ઇન્ડસ્ટ્રીયલ, કમર્શીયલ, ઇન્સ્ટીટ્યુશનલ, સ્કૂલ,
કોલેજ, હોસ્પિટલ, NGO તેમજ ફાર્મ હાઉસ માટે મેળવો
આકર્ષક દરે સોલાર સિસ્ટમ.

૨૦૨૦-૨૧
ની સબસીડી નું
બુકીંગ ચાલુ થઇ
ગયું છે, તો આજે
જ સંપર્ક કરો.

CALL NOW

+91 97148 72800
+91 97148 72899
+91 6358-802275
+91 6358-802274

34, Gopinath Industrial Park, Part-2, B/h Aastha Estate,
Viratnagar Road, Odhav, Ahmedabad - 382415.

❖ અમારો સંપર્ક અહીં કરો...

WhatsApp

<https://wa.me/916355953355>

Telegram

<https://telegram.me/pankhemagazine>

Gmail

pankhemagazine@gmail.com

❖ અમને Follow અહીં કરો...

Facebook

<https://m.facebook.com/pankhemagazine>

Instagram

<https://www.instagram.com/pankhemagazine/>

Telegram Channel

<https://t.me/pankhemagazineofficial>

Twitter

https://twitter.com/pankh_emagazine

YouTube

<https://m.youtube.com/channel/UCakmCpwf4oF2ZICI-YPIVDg>

❖ અમારા વિશે સંપૂર્ણ માહિતી અને જુના અંકો...

Website

<https://pankhmagazine.com/>

